

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĀZIJAS STUDIJU NODAĻA

**VUSJA ŽANRS ĶĪNIEŠU MODERNAJĀ
LITERATŪRĀ UN KINO**

BAKALaura DARBS

Autore: **Marta Lauža**
Stud. apl. nr.: **ml14032**
Darba vadītāja: **pasn. Karīna Jermaka**

Rīga, 2017

Saturs

Ievads	3. lpp
1. Vusja koncepts ķīniešu kultūrā	5. lpp
1.1. <i>Vusja</i> jēdziena skaidrojums.....	5. lpp
1.2. <i>Vusja</i> žanra aizsākumi un pamatelementi.....	8. lpp
1.2.1. Klejojošo bruņinieku kultūra.....	12. lpp
1.2.2. <i>Dzjanhu</i> un <i>vulin</i>	14. lpp
1.3. Ķīniešu cīņas mākslas <i>vušu</i> saistība ar <i>vusja</i>	16. lpp
2. Vusja žanrs ķīniešu modernajā literatūrā	22. lpp
2.1. <i>Vusja</i> žanra literatūras attīstības iezīmes 20. gadsimtā.....	22. lpp
2.2. <i>Vusja</i> žanra izpausmes Dzjin Jun daiļradē.....	25. lpp
2.2.1. Intrigas aspekts darbā „Lapsa no sniegotajiem kalniem”.....	28. lpp
2.2.2. Cīņas mākslas metodes un <i>vusja</i> žanra izpausmes darbā „Smejošais, lepmais klejotājs no <i>Dzjanhu</i> ”.....	29. lpp
3. Vusja žanrs ķīniešu modernajā kino	34. lpp
3.1. <i>Vusja</i> žanra kino attīstības iezīmes.....	34. lpp
3.2. <i>Vusja</i> žanra kino strukturālie elementi.....	35. lpp
3.2.1. Varonības aspekts Džan Jimou filmā „Varonis”.....	38. lpp
3.2.2. Sievietes klejojošās bruņinieces un transnacionālie aspekti filmā „Tīģeris un pūķis”	42. lpp
Secinājumi.....	46. lpp
Literatūras saraksts.....	48. lpp
Kopsavilkums	
Summary	
Dokumentārā lapa	

Ievads

Bakalaura darba tēma ir „*Vusja* žanrs ķīniešu modernajā literatūrā un kino.” *Vusja* ir ķīniešu daiļliteratūras un kino žanrs ar fantastikas elementiem. Pastāv uzskats, ka *vusja* ir aizsācies kā literatūras žanrs vēsturiskā romāna tradīcijās. Par žanra pamatu tiek uzskatīti vēsturiskie romāni „Trīs karaļvalstis”, kura autors ir Luo Guānzhūn un autora Ši Naiān darbs „Ūdens robežas”. Abi romāni ir devuši lielu ieguldījumu *vusja* elementu attīstībā.

Vusja žanra daiļliteratūra balstās uz cīņas mākslu un uz apkārt klīstošu varoņu, kuri cīnās pret ļaunumu un iestājas par taisnīgumu, piedzīvojumiem, tādēļ šī žanra daiļliteratūru var dēvēt arī par klejojošo bruņinieku piedzīvojumu romāniem. *Vusja* žanru raksturo cīņas mākslu pielietošana un vide, kurā varoņi uzturas - *dzjanhu* un *vulin*. Līdzīgi kā *vusja* literatūra, *vusja* žanra kino ar fantastikas elementiem, piemēram, varoņiem, kuri pārvar gravitācijas likumus, romantisku bruņinieku tēliem un cīņas mākslu atainojumu, savu sākotnējo izcelsmi ir radis ķīniešu daiļliteratūrā. *Vusja* filmu režisori, izmantojot māksliniecisko iztēli un fantāziju, ievērojot šī žanra izteiktākās īpašības, ir radījuši *vusja* kino - spilgtu mākslas formu, kas piesaista skatītāju uzmanību visā pasaulē un gūst plašu starptautisku atzinību.

Vusja žanru var dēvēt par mākslas formu, kas pieder ķīniešu kultūras tradīcijai un plaši to atspoguļo. Pateicoties *vusja* žanram ir iespējams labāk iepazīt Ķīnas kultūru, ģeogrāfiju, tradicionālo medicīnu, kā arī *vušu* cīņas mākslu. Tā kā *vusja* savieno vairākus ķīniešu kultūras un sabiedrības aspektus, tad tas ir lielisks veids kā papildināt zināšanas par Ķīnu, Honkongu un Taivānu. *Vusja* žanrs un tā attīstība pasaulē ir plaši pētīta un analizēta, tomēr Latvijā līdz šim, *vusja* žanrs nav ticis padziļināti pētīts.

Darba gaitā tiek pielietotas šādas metodes - vēsturiskā pētniecības metode *vusja* žanra literatūras un kino attīstības izpētei un aprakstošā metode, respektīvi, veidoti secinājumi un interpretējumi no pieejamās informācijas. Viens no svarīgākajiem literatūras avotiem, kas darbā tiek izmantots ir Čeņ Pinjuaņ (Chen Pingyuan) „Ķīniešu cīņas mākslas daiļliteratūras vēsture” (“A History of Chinese Martial Arts Fiction”, Cambridge: Cambridge University Press, 2016). Nozīmīgākais pētījums, kas tiek izmantots darbā ir ķīniešu kino pētnieka Stefana Teo (Stephen Teo) grāmata „Ķīniešu Cīņas Mākslas Kino: *Vusja* Tradīcija” (“Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition”, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009). Tas ir pirmais visaptverošais pētījums, kas iekļauj *vusja* žanra vēsturisko attīstību un ķīniešu modernā *vusja* žanra nostiprināšanos.

Darba mērķis ir noskaidrot modernā *vusja* žanra iezīmes ķīniešu modernajā literatūrā un kino. Tika izvirzīti sekojoši uzdevumi:

- 1) analizēt un apkopot literatūru par *vusja* konceptu ķīniešu modernajā kultūrā;
- 2) noskaidrot *vusja* žanra pamatelementus;
- 3) iepazīties ar *vusja* žanra raksturīgākajām iezīmēm modernajā literatūrā un kino;
- 4) analizēt divus *vusja* žanra autora Dzjin Jun romānus, saskaņā ar tajos *vusja* žanram raksturīgās iezīmes;
- 5) analizēt *vusja* žanra izpausmes divās populārās filmās un izdarīt secinājumus.

Bakalaura darbs ir sadalīts trijās daļās:

Darba pirmajā daļā tiek skaidrots *vusja* koncepts ķīniešu kultūrā, izceļot žanra aizsākumus un pamatelementus. Tiek apskatīts klejojošā bruņinieka tēls - tam piemītošās rakstura īpašības un bruņnieciskie tikumi. Tiek runāts arī par cīņas mākslu *vušu* - uz kuru balstās *vusja* žanra darbi.

Darba otrajā daļā tiek noskaidrotas *vusja* žanram raksturīgākās iezīmes literatūrā, *vusja* literatūras attīstība 20.gs. Apskatīti divi Dzjin Jun romāni - „Lidojošā lapsa no sniegotajiem kalniem“ un „Smejošais, lepnais klejotājs no *Dzjanhu*“, izceļot cīņas mākslas metodes, intrigas aspektus un citas *vusja* žanra izpausmes.

Darba trešajā daļā tiek apskatīts *vusja* žanrs modernajā kino. Tiek analizētas divas šī žanra filmas - režisora Džan Jimou filma „Varonis“ un režisora Li Aņ filma „Tīģeris un pūķis“, izceļot varonības, sievietes klejojošās bruņnieces un transnacionālos aspektus.

Ķīniešu vārdi un termini, kuri parādās pamattekstā, tiek pierakstīti latviešu transkripcijā, vai tulkoti latviešu valodā. Zemteksta piezīmēs tiek dots ķīnizīmes vienkāršotais pieraksts ar *piņjin* transkripciju. Ķīniešu vārdi transkribēti latviešu valodā, izmantojot Agitas Baltgalves izstrādāto transkripcijas metodi.

1. *Vusja* koncepts ķīniešu kultūrā

1.1 *Vusja* jēdziena skaidrojums

Vusja 武侠, kas burtiski nozīmē “kareivīgs varonis” - ir ķīniešu cīņas mākslas varonības atspoguļojums, izmantojot fantastikas žanra elementus. Vārds *vusja* sastāv no diviem elementiem, *vu* 武 un *sja* 侠. *Vu* nozīmē “kareivīgs”, “karaspēks”, “bruņots”, un tiek lietots, aprakstot notikumus, kuriem ir saistība ar kādu cīņas mākslu, kara darbību vai karaspēka vienību.¹ Sinologs un diplomāts P. Pildegovičs vārdnīcā „Lielā ķīniešu - latviešu vārdnīca” skaidro, ka elemets *vu* tulkojams kā “kara māksla”, “kara lietas”, “stratēģija”, “vīrišķība”, “drosme”, “karavīrs”, “varonis”, “militārais spēks”, “militārā varenība” un “ieroči.” Kā īpašības vārds tas var tikt tulkots arī kā “kareivīgs”, “drosmīgs”, “pārdošs” un “varmācīgs”, taču kā darbības vārdu to var tulkot šādi - “turpināt senču iesāktos darbus” jeb “iet pa senču pēdām.”²

Otrs elements ir *sja* 侠, kas nozīmē “cienījams”, “bruņniecisks” un atbilst varonim *vusja* literatūrā. *Sja* vārdā *vusja* nozīmē arī “pastāvēt par to, kas ir pareizi un par to, kas ir godīgi.”³ *Sja*, aprakstot personu, ir grūti definējams termins, tādēļ tā interpretācijas var būt dažādas. *Sja* var apzīmēt, piemēram, “brīvības cīnītāju”, “kareivi”, “bruņinieku”, “klejojošo bruņinieku.” Dažos aspektos *sja* apzīmē visus šos definējumus, taču dažreiz tie neatbilst tā būtībai. Visbiežāk izmantotā definīcija priekš *sja* ir “bruņinieks” un “klejojošais bruņinieks.” Profesors P. Pildegovičs savā vārdnīcā *sja* tulko kā “drosmīgs un cēlsirdīgs cilvēks”, “bruņinieks”, “nesavtīga palīdzēšana”, “morāla atbalsta sniegšana.”⁴ Vēsturnieks Sima Cjeņ⁵ uzskata, ka *sja* definējams kā “tāds bruņinieks, kurš ir patiess savos vārdos, kurš ir ietekmīgs savā darbībā, uzticams noslēpumu glabāšanā un bezbailīgs, palīdzot labiem cilvēkiem verdzības atpestīšanā.”⁶

Analizējot daiļliteratūru, var redzēt, ka *sja*, pirmkārt, ir piedzīvojumu meklētāji, taču alkātība un savtība ne vienmēr ir viņu motivācija, tāpat arī ziņkāre un personīgā ieinteresētība ne vienmēr ir viņu motivācija cīnīties. Viņi tiecas pēc vispārēja labuma un

¹ Teo Stephen. Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2.lpp

² Pildegovičs Pēteris. Lielā ķīniešu- latviešu vārdnīca, Pekina: The Commercial Press, 2010, 727. lpp

³ Yin Eric. An Introduction to the Wuxia Genre. Australia, 2013. <http://www.heroic-cinema.com/eric/xia.html> [skatīts: 30.03.2017.]

⁴ Pildegovičs Pēteris. Lielā ķīniešu- latviešu vārdnīca, Beijing: The Commercial Press, 2010, 738. lpp

⁵ Sima Qian 司马迁 (~145.-86.g.p.m.ē.), Han 汉 (206.g.p.m.ē.- 220.g.p.m.ē.) dinastijas vēsturnieks, rakstnieks. Tiek uzskatīts par ķīniešu histogrāfijas iedibinātāju. (Baltgalve Agita, Avvakumova Svetlana, Gorbačeva Marija, Koltova Marija. Ievads senķīniešu valodā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 129. lpp)

⁶ Yin Eric. An Introduction to the Wuxia Genre. Australia, 2013. <http://www.heroic-cinema.com/eric/xia.html> [skatīts: 30.03.2017.]

taisnīguma. *Sja* var risināt konfliktus ar zobenu un spēka pielietošanas palīdzību, taču personīgā taisnīguma un goda izjūta bieži slāpē viņu darbības. Otrkārt, *sja* attiecināms arī uz cienījamās un augstsirdīgas personības jēdzienu, kura ar ievērojamām cīņas mākslas prasmēm pārvar negodīgumu, netaisnību, aizsargājot nevainību vispārējam labumam. Turpmāk darbā (1.2.1 nodaļā) tiks apskatīts kā *sja* cēlās rakstura īpašības tiek izteikti atspoguļotas cīņas mākslas filmās.

Japānā līdzības *sja* jēdzienam atrodamas samuraju *bušido*⁷ tradīcijā, taču Eiropas vēsturē līdzības var atrast populārāajā Robina Huda tēlā⁸, kur *sja* var tikts pielīdzināts Robina Huda motīvam, kā godīga un augstsirdīga persona, kurai ir ievērojamas cīņas prasmes, kuras tiek pielietotas vispārējam labumam. Šeit var minēt, ka ir arī zināmas atšķirības starp šiem varoņu tēliem. Atšķirībā no Eiropas bruņinieka un *sja*, Eiropas bruņinieks vienmēr ir vīrietis, jo vīrieši tiek uzskatīti par fiziski un emocionāli spēcīgākiem, inteligentākiem, nekā sievietes. Taču *sja* var būt gan vīrietis, gan sieviete.⁹

Bruņiniekam jānāk no labklājīgas ģimenes un jābūt labi nodrošinātam, taču *sja* netiek asociēts ar bagātību un aristokrātiju. Interesants ir fakts, ka varoņi *vusja* daiļliteratūrā parasti nekalpo valdniekam, nevada militāro spēku un nepieder pie aristokrātiskas klases. Senajā Ķīnā viņi bieži vien nāk no zemākajām sociālajām klasēm. Šie varoņi darbojas noteiktā vēsturiskā vidē. *Vusja* daiļdarbos un kino vēsturiskā vide, kurā *sja* veic savus varoņdarbus, var variēt no ļoti specifiskas un svarīgas līdz neskaidri definētai, anahroniskai¹⁰, vai pat tikta izmantota kā fons. Lielākajā daļā šo romānu kā norises periodi ir atspoguļoti Tan 唐¹¹ un Cjin 清¹² dinastiju laiki.¹³

Kā būtisks elements *vusja* žanra darbos ir *sja* jeb varoņu darbībā pielietotās cīņas prasmes. Cīņas māksla, kas tiek parādīta, ir balstīta uz *vušu* 武术 cīņas tehniku, kas plašāk tiek apskatīta turpmākajā darbā (1.3. nodaļā). Tā kā *vusja* romānos cīņas epizodes bieži tiek atainotas ļoti neparasti - lidojot un, atrodoties augstu gaisā, tad šādu prasmju meistarība

⁷ Bušido jeb "karavīra ceļš" ir samuraju (profesionāla karavīru kārta viduslaiku Japānā) uzvedības un goda kodekss, kas pieprasīja kareivja pakļaušanos un kara mākslas atzīšanu par vienīgo vīrieša cienīgo nodarbi. (Picken Stuart. Historical Dictionary of Japanese Business. London: Rowman & Littlefield, 2016, 77. lpp)

⁸ Robin Hood. Varoņīgs tēls angļu folklorā, zobenu kaujas meistars un lokšāvējs. Viņš tika uzskatīts par drosmes, augstsirdības un taisnīguma paraugu grāmatās un filmās, kurš palīdzēja grūtībās nonākušajiem cilvēkiem. Nostāsti par R.Hudu aizsākās jau viduslaikos, saglabājot tēla izplatību līdz mūsdienām. (Oxford Dictionary https://en.oxforddictionaries.com/definition/robin_hood [skatīts: 26.04.2017.]

⁹ Teo Stephen. Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009. 2-10. lpp

¹⁰ Kāda vēsturiska laikmeta notikumu, parādību kļūdainais attiecinājums uz citu laikmetu jeb novecojis uzskats, pagātnes palieka. (Oxford Dictionary <https://en.oxforddictionaries.com/definition/anachronism> [skatīts: 1.04.2017.]

¹¹ Tang (618.-907.g.)

¹² Qing (1616.-1911.g.)

¹³ Cheng Sinkwan. The Chinese Xia versus the European Knight: Social, Cultural, and Political Perspectives, 41. lpp https://www.brunel.ac.uk/data/assets/pdf_file/0008/185894/ET61Wux2ChengED.pdf [skatīts: 26.04.2017.]

liecina par varoņu pārcilvēciskām spējām. Jāatzīmē, ka tādi fantāzijas elementi kā pārdabiskas būtnes un maģisku spēju pielietošana, ir raksturīgi *vusja* žanrā, taču tas nav priekšnoteikums šī žanra darbu tapšanā.¹⁴ Tipiskam cīnītājam *vusja* daiļliteratūrā piemīt šādas spējas un prasmes:

- 1) Cīņas māksla - kaujas tehnika *dzaoshi* 招式, kas atspoguļo ķīniešu reālās dzīves cīņas mākslu. Cīņas mākslinieki izmanto plaša spektra ieročus. Vispazīstamākie ieroči, kuri tiek pielietoti ir dažādu veidu zobeni, mieti un šķēpi. Interesants ir fakts, ka kaujās mēdz izmantot ne tikai ieročus, bet arī ikdienas priekšmetus, piemēram, solus, ventilatorus, tintes birstes, pīpes, šujmašīnu adatas, dažādus mūzikas instrumentus u.c.¹⁵
- 2) *Cigun* 轻功 - ķīniešu reālās dzīves cīņas mākslas paveids. *Vusja* daiļliteratūrā šī cīņas mākslas paveida izmantošana apzināti tiek pārspīlēta. Stāsta varoņi spēj pārvarēt gravitātes spēku, nolidojot milzīgus attālumus viena lēciena brīdī, skrienot pa ūdens virsmu, rāpjoties augstu kokos, lecot pāri augstiem mūriem un sienām un šaujot enerģijas strāvas ar rokām vai acīm. Šāda spēja izstarot enerģiju no pirkstu galiem, tādā veidā kādu nogalinot, parādās galvenokārt *vusja* grāmatās un filmās. Varoņiem tiek imitēta pārcilvēciska izturība. Mūsdienās *cigun* tiek praktizēts veselības un enerģijas uzlabošanai.¹⁶
- 3) *Neili* iekšējais spēks/ *neigun* 内功 iekšējās prasmes - spēja veidot un attīstīt iekšējo enerģiju, kas ir pazīstama kā *cji* 气¹⁷ un, izmantot to uzbrukuma un aizsardzības mērķu vārdā. Varoņi izmanto šo enerģiju, lai iegūtu pārcilvēcisku spēku, ātrumu izturību un dziedināšanas spējas. Šo enerģijas formu var izmantot brūču dziedināšanai un indes attīrīšanai no ķermeņa vietām, kur inde piekļuvusi, tādējādi iegūta supervaroņa izturība.¹⁸
- 4) *Djeņsjue* 点穴 ir akupunktūras punkti¹⁹ - varoņi izmanto dažādas akupunktūras tehnikas nogalināšanas, paralizēšanas, imobilizācijas

¹⁴ Chen Pingyuan. A History of Chinese Martial Arts Fiction. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, 249. lpp

¹⁵ Baofu Peter. The Future of Post- Human Martial Arts: A Preface to a New Theory of the Body and Spirit of Warriors. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2009, 148. lpp

¹⁶ Turpat, 149. lpp

¹⁷ *Cji* ir ķīniešu dzīvības enerģijas termins, kas nodrošina dzīvību visos orgānos. (Yang J.-Ming. Qigong Meditation: Embryonic Breathing. Volfeboro: YMAA Publication Center, Inc., 2016)

¹⁸ Bin Wu, Xingdong Li, Gongbao Yu. Essentials of Chinese Wushu. Beijing: Foreign Languages Press, 1992, 32.-33. lpp

¹⁹ Akupunktūra ir Ķīnas tradicionālās medicīnas metode, kurā tiek izmantotas speciālas netraumatiskas adatas, kas iedarbojas uz cilvēka ādas virsmas bioloģiski aktīvajiem punktiem. Tā ir bioloģisko sistēmu stimulējoša un regulējoša terapija. Cilvēkā pa noteiktiem enerģētiskiem kanāliem jeb meridiānām rit dzīvības enerģija, ja tā ir līdzsvarota un harmoniska, tad cilvēks ir vesels. Iedarbojoties uz bioloģiski aktīviem punktiem, ir iespēja labot

gadījumos, kā arī, lai manipulētu ar pretinieku. Šādas tehnikas var tikt izmantotas arī dziednieciskos nolūkos, piemēram, apturot pārmērīgu asiņošanu. Šādā veidā, aizskarot konkrētus akupunktūras punktus, upuris var tikt paralizēts pat uz vairākām stundām. Arī reālajā dzīvē šādas cīņas tehnikas tika izmantotas, lai paralizētu vai apdullinātu savus pretiniekus, taču *vusja* romānos šādi notikumi ir stipri attālināti no reālās dzīves iespējamības.²⁰

Ideja par to, ka patiess cīņas mākslas meistars ir iemācījies vadīt savu iekšējo *cji* enerģiju, lai veiktu supervaronim atbilstošas darbības, tiek atspoguļota dažādās *vusja* filmās. Varoņi, kuri daudzus gadus neatlaidīgi trenējas un mācās sasniedz iepriekš nosauktās izcilās cīņas mākslas spējas un prasmes. Spējas var ne tikai iegūt regulāri mācoties, bet arī no skolotāja, kurš nodod savu iekšējās enerģijas spēku māceklim.²¹

Lai gan *vusja* ir tradicionāla literatūras forma un savu izcelsmi rod agrīnajos vēsturiskajos romānos, par ko plašāk tiks runāts nākamajā nodaļā (1.2.), šī žanra popularitāte laika gaitā ir ļoti pieaugusi. *Vusja* tiek atspoguļots ne tikai literatūrā, bet arī tādās mākslas formās, kā piemēram, Pekinas opera, teātris, komiksi, filmas, televīzijas raidījumi un pat videospēles. Operā kaujas ainās tiek parādīta *vusja* žanrā iekļautā *vušu* cīņas māksla. Filmās un videospēlēs tiek interpretēta ideja par ķīniešu varoņiem un viņu darbībām.²² No tā var secināt, ka žanra literatūras izplatība ir atstājusi lielu ietekmi arī citās mākslas un kultūras izpausmēs, tātad katram ir iespēja to izpētīt un iepazīt sev saprotamākā veidā. *Vusja* ir kļuvis par tautas kultūras daļu daudzās ķīniski runājošās kopienās visā pasaulē.

1.2. *Vusja* žanra aizsākumi un pamatelementi

Vusja žanra *vusja sjaošuo* 武侠小说 aizsākumi meklējami Tan dinastijā *čuanqi* 传奇²³ - prozās, romānos, kuros ietverti mūsdienu *vusja* žanrā atrodamie elementi - maģija, pārdabiski notikumi, atriebība un pasaku elementi. Taču stāsti par *sja* atrodami daudz senākā literatūrā - vēsturnieka Sima Cjeņ „Vēstures pierakstos.”²⁴ Tomēr pirmie cīņas mākslas

iekšējo orgānu funkcijas. (Ellis Andrew, Boss Ken. Fundamentals of Chinese Acupuncture. Taos: Paradigm Publications, 2004, 2. lpp)

²⁰ Baofu Peter. The Future of Post- Human Martial Arts: A Preface to a New Theory of the Body and Spirit of Warriors, Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2009, 149. lpp

²¹ Liao Waysun. Chi: Discovering Your Life Energy. Boston: Shambhala Publications, Inc., 2009. 156. lpp

²² Liu James. The Chinese Knight-errant. London: Routledge & Kegan Paul., 1976. 135-136 lpp.

²³ Chuanqi- īsie stāsti, kas attīstījās Tan periodā, tajos bieži iekļauti pārdabiski notikumi un fantastikas elementi. (MDBG English to Chinese dictionary

<https://www.mdbg.net/chinese/dictionary?page=worddict&wdrst=0&wdqb=chuanqi> [skatīts: 26.04.2017.]

²⁴ Taishigong shu 太史公书 shiji 史记. „Vēstures pieraksti“ ir pirmais senās Ķīnas vēstures darbs. Lielāko daļu no tā veido biogrāfijas. „Vēstures pieraksti“ satur ļoti plašu informāciju, ietverot sevī gan ilgu laika posmu, gan daudzas dažādas jomas. Sima Cjeņ aprakstīja vēsturi no visdažādākajiem aspektiem, sniedzot nākamajam

romāni tika sarakstīti Min 明²⁵ un Cjin dinastiju laikā, kad radās pamati mūsdienu *vusja* romāniem. Tika rakstīti darbi ar līdzīgu saturu un notikumiem, taču *vusja* kā patstāvīgs žanrs vēl nebija radies. Agrākie šāda veida darbi sastāvēja no bruņnieciskām darbībām un detektīvu stāstiem. Romānos darbojās godīgas, drosmīgas un uzticīgas klejojošo bruņinieku grupas, aizstāvot godīgas amatpersonas. Vēlāk piedzīvojumu elementi tika papildināti ar fantastikas elementiem, līdz ar to sāka attīstīties jauns žanrs, ko mūsdienās pazīst kā *vusja*.²⁶

Kā jau iepriekš tika minēts, pastāv uzskats, ka *vusja* ir literatūras žanrs, kas aizsācies vēsturiskās romāna tradīcijās. Par žanra pamatu tiek uzskatīti romāni „Trīs karaļvalstis”²⁷, un „Ūdens robežas.”²⁸ Šie abi romāni deva lielu ieguldījumu *vusja* elementu attīstībā, ko daudzkārt vēlāk ir izmantojuši daudzi *vusja* autori, lai radītu *vusja* literatūras bāzes struktūru pamatprincipus, pārsvarā *dzjanhu* 江河 un *vulin* 武林, par kuriem plašāk tiks stāstīts turpmākajā darbā (1.2.2. nodaļā).²⁹

Žanra daiļliteratūras izcelsmē minēti vēl divi nozīmīgi vēsturiskā romāna darbi - „Ceļojums uz rietumiem”³⁰ un „Sarkanā kambara sapnis.”³¹ Tas apliecina to, ka *vusja* romāns ir sācis attīstīties no vēsturiskajiem romāniem, kas uzrakstīti Cjin dinastijas otrajā pusē. Kā spilgts piemērs šī perioda literatūrā tiek minēts arī Ši Jukuņ³² darbs „Trīs drosmīgie, pieci taisnīgie”³³, grāmata, kuru ir papildinājuši citi autori, un kurai vēlāk ir ticis dots nosaukums - „Septiņi drosmīgie un pieci taisnīgie.”³⁴ Minētais romāns ir balstīts uz tautas teikām par Bao Šen, jeb tiesnesi ar pārsteidzošu intelektu un stingru morālo stāju. Pēc būtības darbs „Septiņi drosmīgie un pieci taisnīgie” ir detektīvromānu krājums, kura darbība norisinās kādā impērijā. Šajā impērijā korupcija aizvien vairāk iesakņojas birokrātiskajā aparātā. Galvenais varonis - izcilais tiesnesis Bao, kuru atbalsta daudzskaitlīga cīņas mākslas

paaudzēm plašas zināšanaspar pagātni, kā arī šie darbi vēlāk noderēja par paraugu histogrāfijas rakstīšanas tradīcijai. (Baltgalve Agita, Avvakumova Svetlana, Gorbačeva Marija, Koltova Marija. Ievads senķīniešu valodā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 129.-130. lpp)

²⁵ Ming (1368.-1644.g.)

²⁶ Chen Pingyuan. A History of Chinese Martial Arts Fiction. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, 58.lpp

²⁷ Sanguo yanyi 三国演义 (publicēts 14. gs.), autors Luo Guanzhong 罗贯中

²⁸ Shuihu Zhuan 水浒传 (publicēts Min dinastijas laikā), autors Shi Nai'an 施耐庵

²⁹ Chen Pingyuan. A History of Chinese Martial Arts Fiction. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, 63.- 65. lpp

³⁰ Xiyou Ji 西游记 (16. gs.), autors Wu Cheng'en 吴承恩

³¹ Honglou meng 红楼梦 (publicēts Cjin dinastijas laikā), autors Cao Xueqin 曹雪芹

³² Shi Yukun 石玉昆

³³ Sanxia wuyi 三侠五义

³⁴ Qixia wuyi 七侠五义

speciālistu grupa, cenšas atbrīvot impēriju no korumpētiem ierēdņiem un nostiprināt ētikas un konfuciānisma likumu ievērošanu.³⁵

Līdzīgi notikumi norisinās arī romānā „Ūdens robežas”, kas sarakstīts Min dinastijas laikā un kuru uzskata par senāko *vusja* žanra darbu. Tajā darbojas kāds vēsturisks bandīts Sun Dzjan 宋江 un viņa pavadoņi. Varoņi cīnās pret netaisnīgām valdības darbībām. Kā redzams, tieši šīs un tām līdzīgas tēmas vēlāk arī tiek izmantotas *vusja* žanrā.³⁶

Vusja žanram ir savas noteiktas iezīmes. Kā jau tika aprakstīts, daudzi tā elementi ir raksturīgi vēsturiskajam un fantastikas romānu žanram. Kaut arī autori izmanto darba fonam kādus vēsturiskus notikumus, nebūtu pareizi nosaukt *vusja* žanra romānus par vēsturiskiem. Tā kā *vusja* žanra romāni nav uzskatāmi par vēsturisku literatūru, tad tiem nav pienākums precīzi atspoguļot vēstures notikumus. Kā piemēru var minēt Dzjin Jun³⁷ darbu „Smejošais, lepnais klejotājs no *Dzjanhu*”³⁸, kurā izmantojot vēsturiskos notikumus, vienkārši tiek radīts darbības fons, lai varoņi un ar tiem saistītie notikumi izskatītos ticami.³⁹

Gluži tāpat *vusja* romānus nevar arī raksturot kā fantastikas žanra darbus. Kaut arī pārdabiskais spēlē savu lomu *vusja* romānu izklāstā ne tikai fantastisku un nereālu cīņas skatu formā, bet arī fantāzijas tēlu - pārdabisku būtņu veidolā, kā piemēru var minēt, gigantisko kondoru, kurš apmāca un palīdz varonim Jan Guo grāmatā „Kondora varoņu atgriešanās”⁴⁰, tas tomēr ir mazāk izteikts kā rietumu pasaules fantastikas romānos.⁴¹

Apskatot literatūru par *vusja* žanra attīstību, var redzēt, ka *vusja* ir pieredzējis gan “zelta laika posmus”, gan arī laika periodus, kad tas ir ticis pakļauts aizliegumiem un cenzūrām. Valdības aizliegumu dēļ, daudzi darbi no Min un Cjin dinastijām ir pazuduši. Saprotams, ka aizliegumi traucēja žanra izaugsmei. Lai gan ir domstarpības par to, precīzi, kad un kā parādījās *vusja* žanrs, lielākā daļa ķīniešu uzskata, ka tas savu lielāko atpazīstamību sasniedza 1920.-1930. gados, kad šis žanrs kļuva par izplatītāko ķīniešu daiļliteratūras žanru.⁴² 20. gadsimtā pēc 4. maija kustības 1919. gadā parādījās jauna ar

³⁵ Teo Stephen. *Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 21. lpp

³⁶ Turpat, 20. lpp

³⁷ Jin Yong 金庸 (1924.g.), īstajā vārdā Ča - Lian Jun 查良鏞

³⁸ Xiao ao jianghu 笑傲江湖 (1967.g.)

³⁹ McNail Simon. *The Anatomy of a Wuxia Novel*. “Kung Fu Magazine”

<http://www.kungfumagazine.com/ezine/article.php?article=873> [skatīts: 30.03.2017.]

⁴⁰ She Diao Yingxiong Zhuan 射雕英雄传 (1957.g.), autors Dzjin Jun 金庸

⁴¹ McNail Simon. *The Anatomy of a Wuxia Novel*. “Kung Fu Magazine”

<http://www.kungfumagazine.com/ezine/article.php?article=873> [skatīts: 30.03.2017.]

⁴² Tsang Henry. *Wuxia Makes Me Nervous*. “Journal of Contemporary Chinese Art, Art & Collection Group”, Vancouver, Vol. 15, No. 4 07.2016., 71.-75. lpp

konfuciānisma vērtībām bagātināta literatūra.⁴³ 1930. gados *vusja* darbi plaši izplatījās ķīniski runājošā sabiedrībā.⁴⁴

Sākot ar 1927. gadu Šanhajas filmu industrija sāka adaptēt *vusja* romānus kino. Tā kā *vusja* žanrs jau bija ieguvis popularitāti literatūrā, tad sabiedrībā parādījās liels pieprasījums arī pēc tāda veida filmām. Mūsdienās zobenu cīņu un fantastikas elementu atspoguļojums filmās ir izplatīta tradīcija režisoru vidū, taču 1920. gados sabiedrība tika pārsteigta ar šāda veida specefektiem, kādi iepriekš nebija redzami kino, bet gan sastopami tikai literatūrā.⁴⁵

Savukārt *vusja* literatūras izplatību šajā periodā veicināja autora Pindzjan Sjaošen⁴⁶ romāns „Leģenda par Neparasto Varoni“⁴⁷ un Gu Mindao⁴⁸ romāns „Zobenu cīņas lietpratēja no Dienvidiem.“⁴⁹ Pēc Otrā Pasaules kara⁵⁰ parādījās jauns izcilības posms *vusja* žanra daiļliteratūrā. Šajā posmā ietekmīgu *vusja* žanra rakstnieku var minēt Huaņdžu Loudžu.⁵¹ Tomēr žanra izaugsme atkal tika apspiesta, sākot ar 1949. gadu, *vusja* daiļliteratūra no jauna tika aizliegta. Neskatoties uz to, *vusja* žanra izplatība attīstījās citos ķīniski runājošos apgabalos, atdzima ārzemju ķīniešu kopienās.⁵²

20. gadsimta sākums un 1960. - 1980. gadi tiek saukti par “*vusja* zelta laika posmu.” Pie tā laika par vienu no ietekmīgajiem autoriem uzskata Van Dulu⁵³, kurš lasītājus iepazīstina ar melodrāmu.⁵⁴

Šī perioda *vusja* rakstnieki tika iedalīti ziemeļu *dzjinpai* 京派 un dienvidu *haipai* 海派 skolās. Ziemeļu skolas rakstnieki, tajā skaitā arī Van Dulu, centrējās Pekinā un viņi sekoja tradicionālajai pieejai. Rakstnieki koncentrējās uz tradicionālajām vērtībām un

⁴³ Wusi Yundong 五四運動, intelektuāla revolūcija un sociālpolitiska reforma, kura norisinājās Ķīnā 1917.-1921.g. Šo kustību vadīja intelektuāļi, kas iepazīstināja ar jaunām kultūras idejām- zinātni, demokrātiju, patriotismu. (Giles Robert. *Covering China*. London: Transaction Publishers, 2004, 3. lpp)

⁴⁴ Hua Laura Wu. *Fox Volant of the Snowy Mountain by Jin Yong and Olivia Mok*. „China Review International”, Vol. 2, No. 1, University of Hawai'i Press, 1995, 144.-147. lpp

⁴⁵ Teo Stephen. *Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 23. lpp

⁴⁶ Pingjiang Buxiaosheng 平江不肖生 (1889.-1957.g.), 1920. gados bija populārs cīņas mākslu romānu rakstnieks. Viņš lika pamatus mūsdienu cīņas mākslas žanram. (Pingjiang Buxiaosheng and Martial Arts Fiction, 2009. <http://www.chinesemirror.com/index/2009/08/pingjiang-buxiaosheng-martial-arts-fiction.html> [skatīts: 30.04.2017.]

⁴⁷ *Dzjanhu Cji Sja Džuan* Jianghu Qi Xia Zhuan 江湖奇侠传 (1922.g.)

⁴⁸ Gu Mingdao 顧明道

⁴⁹ Huangjiang nu xia 荒江女俠 (1929.g.)

⁵⁰ 1939.-1945.g.

⁵¹ Huanzhu Louzhu 还珠楼主 (1902.- 1961.g.)

⁵² Teo Stephen. *Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 22. lpp

⁵³ Wang Dulu 王葆祥, īstajā vārdā Wang Baoxiang (1909.-1977.g.)

⁵⁴ Yin Eric. *An Introduction to the Wuxia Genre*. Australia, 2013. <http://www.heroic-cinema.com/eric/xia.html> [skatīts: 30.03.2017]

rakstīja darbus vēsturiskā kontekstā. „Trīs karaļvalstis” ir tipisks šī stila darbs, lai gan tas tika izdots citā periodā - 14.gs.⁵⁵

Dienvidu skola Šanhajā attīstījās no jaunās literārās kustības, rakstnieki ietekmējās no rietumiem. Rakstnieki Džjin Jun un Lian Jušeņ⁵⁶ aizsāka “Jaunās skolas”⁵⁷ rakstības stilu, kas atšķīrās no iepriekšējiem darbiem. Viņi sāka izdot savus darbus avīzēs un žurnālos sēriju veidos.⁵⁸

Analizējot literatūru par *vusja*, var secināt, ka tikai 20. gs. autori - Gu Lun un Džjin Jun, visbeidzot noformē *vusja* žanru. Gan viņu, gan viņu laikabiedru darbos tiek apvienota ķīniešu klasiskā literatūra, tautas teikas un agrākie *sja* romāni (piem. „Trīs drosmīgie, pieci taisnīgie”), kā rezultātā visbeidzot attīstās unikālais *vusja* žanrs ar vērīgi izstrādātu stāsta struktūru, kāds tas ir pazīstams mūsdienās. *Vusja* romāniem, tāpat kā jebkuram literatūras žanram ir izstrādāta sev raksturīgā leksika, stāstījuma veids, teikumu uzbūve un pat gramatika.

1.2.1. Klejojošo bruņinieku kultūra

Kā jau zināms, *vusja* žanra daiļliteratūra balstās uz cīņas mākslu un varoņiem, kuri klīst apkārt, iestājoties par taisnīgumu, tādēļ šos stāstus var dēvēt arī par klejojošo bruņinieku piedzīvojumiem.

Klejojošais bruņinieks *jousja* 游俠 ir apkārt klīstošs, piedzīvojumu meklējošs bruņinieks, kurš vadās kādu noteiktu mērķu labā un vēlas pierādīt savus bruņnieciskos tikumus. Ķīniešu klejojošo bruņinieku koncepta aizsākumi meklējami jau 4.gs. p.m.ē., taču stāsti par bruņniecību, kas ir pazīstami mūsdienās, ir radušies sākot ar Tan dinastiju. Žanram attīstoties, bruņiniekiem tika piedēvētas neparastas kaušanās spējas un pārdabiskas darbības. Daudzus stāstus, atainojot bruņinieku cīņas prasmes, var attiecināt uz fantastikas žanru, jo

⁵⁵ Clute John, Langford David (ed.). SFE The Encyclopedia of Science Fiction. <http://www.sf-encyclopedia.com/entry/wuxia> [skatīts: 30.03.2017.]

⁵⁶ Liang Yusheng 梁羽生 (1926.- 2009.g.), galvenais sasniegums viņa karjerā bija 1954. gadā, kad viņš uzrakstīja savu pirmo *vusja* romānu „Pūķa un tīģera kauja *Dzjinhua*” 龙虎斗京华, kurā notika sacensība starp divām cīņas mākslas skolām. Šis romāns iezīmēja “jaunās skolas” *vusja* sākumu. Kopumā Lian Jušeņ ir uzrakstījis 33 *vusja* romānus. Daudzi no tiem adaptēti kino un televīzijas seriālos. (Cultural China. Chinese Wuxia Novelist: Liang Yusheng. 2014. <http://kaleidoscope.cultural-china.com/en/176Kaleidoscope5630.html> [skatīts: 30.04.2017.]

⁵⁷ Xin pai 新派

⁵⁸ Clute John, Langford David (ed.). SFE The Encyclopedia of Science Fiction. <http://www.sf-encyclopedia.com/entry/wuxia> [skatīts: 30.03.2017.]

pat labi apmācīti un apdāvināti cīnītāji nespētu kļūt neredzami, lidot augstu gaisā vai padarīt otra cilvēka ķermeni nekustīgu.⁵⁹

Klejojošie bruņinieki ķīniešu valodā tiek dēvēti par *jousja*. Klejojošo bruņinieku jeb *sja* 俠 definēt vienā vārdā nebūtu pareizi, jo ķīniešu histogrāfijā, neskaitot *jousja*, ir vēl ļoti daudzi bruņinieki, kas tiek apzīmēti ar *sja*, piemēram, *rensja* 任俠 (galantais, humānais bruņinieks), *haosja* 豪俠 (varonīgais bruņinieks), *dzjansja* 俭侠 (zobenu - nesošais karavīrs) un daudzi citi, līdz ar to var apgalvot, ka par *sja* nav atrodama viennozīmīga definīcija.⁶⁰ *Sja* jeb klejojošais bruņinieks galvenokārt ir attiecināms uz cīņas mākslu varoņiem, kuri parādās cīņas mākslu filmās. Klejojošie bruņinieki aizsargā tautu pret represīviem režīmiem. *Jousja* nenāk no kādas īpašas sociālās grupas, dažādos vēsturiskos dokumentos, *vusja* literatūrā, tautas pasakās viņi tiek pasniegti kā valdības ierēdņi, dzejnieki, tirgotāji, mūziķi, kareivji, mūki un pat pazemīgi lauksaimnieki un zemnieki. Literatūrā aprakstītais klejojošais bruņinieks netiek uzskatīts par profesiju, bet drīzāk par uzvedības un attieksmes mākslu. Var nojaust, ka ķīniešu klejojošie bruņinieki atšķiras no profesionāliem kareivjiem un vienkārši ļaundariem. Viņiem raksturīgas ne tik daudz fiziskā spēka izpausmes un militāras stratēģijas zināšanas, kā rūpes par taisnīgumu un godīgumu. Literatūrā aprakstītais klejojošais bruņinieks ir parasts cilvēks, kurš tiecas pēc taisnības un vēlas palīdzēt nelaimē nonākušajiem, parasti šajos uzdevumos ir nepieciešamība pielietot spēku.⁶¹

Rakstnieks un profesors Liu Žouju⁶² grāmatā „Ķīniešu klejojošais bruņinieks“ apraksta vēsturisku un konceptuālu klejojošā bruņinieka tēla attīstību, uzsverot, ka klejojošajam bruņiniekam piemīt astoņas svarīgas iezīmes jeb īpašības: 1) altruisms, 2) taisnīgums, 3) indivīda brīvība, 4) uzticība, 5) drosmē, 6) patiesums un savstarpēja palāšanās, 7) gods un cieņa pret ģimeni, 8) augstsirdība. Liu Žouju ar altruismu asociē klejojošā bruņinieka nesavtīgu darbību un palīdzību sabiedrības labā.⁶³ Kā piemēru tam, ka *jousja* cīnās par taisnību var minēt Tan dinastijā uzrakstīto Dzja Dao⁶⁴ dzejoli „Bruņinieks“ *dzjeņke* 剑客:

„Desmit gadu garumā es esmu asinājis savu zobenu,

Tā asmens vēl nav ticis pārbaudīts,

⁵⁹ Szeto, Kin-Yan. The Martial Arts Cinema of the Chinese Diaspora : Ang Lee, John Woo, and Jackie Chan in Hollywood: United States of America, Southern Illinois University Press, 2011, 21. lpp

⁶⁰ Teo Stephen. Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 3. lpp

⁶¹ Liu James. The Chinese Knight- Errant. Chicago: University of Chicago, 1967, 12.-14. lpp.

⁶² Liu Ruoyu 刘若愚 (1952.-1986.g.)

⁶³ Deppman Hsiu- Chuang. Adapted for the Screen: The Cultural Politics of Modern Chinese Fiction and Film. Honolulu : University of Hawaii Press, 2010, 18. lpp

⁶⁴ Jia Dao 贾岛 (779.-843.g.), Tan dinastijas dzejnieks.

Šodien es to vēlos parādīt Jums, mans Kungs,

Vai šeit ir kāds, kurš cieš no netaisnības ?“⁶⁵

Dzejolis liecina par to, ka bruņinieks daudzu gadu garumā ir mācījies un sevi pilnveidojis, lai pielietotu savas prasmes cīņā par taisnību. Bruņinieks ir apguvis cīņā izmantot zobenu un ir gatavs nepieciešamības gadījumā to pielietot.

Atsaucoties uz iepriekš minēto, var secināt, ka, kļūstot pa pasauli un, palīdzot nevainīgiem cilvēkiem, svarīgs ir nevis sociālais statuss, bet gan cilvēka temperaments, tieksmās pēc brīvības, taisnīguma cildināšana, kā arī vēlme būt noderīgam savai tautai. No tā izriet, ka klejojošie bruņinieki *vusja* romānos ir svarīgi žanra elementi un nav iedomājami bez cēlām rakstura īpašībām, nesavtīgu rīcību sabiedrības labā un cīņas mākslu pielietošanu cīņā par taisnīgumu. Jāatzīmē, ka klejojošie bruņinieki darbojas noteiktā vidē, ko sauc par *dzjanhu* un *vulin*, kuri arī ir būtiski *vusja* žanra pamatelementi.

1.2.2. *Dzjanhu* un *vulin*

Vusja žanra stāsti un romāni var ietvert sevī mistikas elementus, tomēr šī žanra autori vēlas uzsvērt, ka viņi balstās uz, kaut arī ne vienmēr reālas, tomēr uz tādas, kas pelnījusi uzticēšanos, apkārtējās pasaules likumiem. Nevar nepieminēt divas obligātās *vusja* žanra sastāvdaļas jeb - *dzjanhu* un *vulin*. *Dzjanhu* - tā ir pasaule, kurā norisinās *vusja* romānu notikumi. Savukārt *vulin* ir kultūras vide, kuras ietvaros darbojas *vusja* romānu varoņi. Vārds *dzjanhu* burtiski nozīmē upes un ezeri, bet *vusja* literatūrā šis jēdziens nav jāsaprot burtiski. *Dzjanhu* patiesībā nav ģeogrāfiskas saistības ar upēm un ezeriem, kā arī neapzīmē nevienu ģeogrāfisku vietu, bet norāda uz brīvu telpu noteiktā virzienā. Senajos vēstījumos un stāstos, termins *dzjanhu* tika interpretēts kā telpa, kas atrodas tālu no valdnieku galma un galma dzīves, kā klejojošs dzīves stils, kā arī tas apzīmēja ideoloģiju, kas slavina ja novēršanos no pasaulīgās burzmas. Tan dinastijas sacerējumos ar terminu *dzjanhu* tiek apzīmēta vientuļnieku subkultūra, kuri devušies prom no sabiedriskās galma dzīves. Sun 宋⁶⁶, tāpat arī Juan 元⁶⁷ dinastiju laikā *dzjanhu* pārvērtās par cīņas mākslu konkurences arēnu.⁶⁸

Vusja literatūras kontekstā *dzjanhu* bieži attiecināms uz pretrunu un cīņu pasauli, kur atdalošā līnija starp draugu un ienaidnieku, uzticību un nodevību, dzīvi un nāvi ir ļoti

⁶⁵ Li Jianfeng/李建峰. Xiao kan jun qi gong chaosheng: Shi fenghua yun zhong tang chao shiren de qiushui chang tian/ 笑看云起共朝生：诗风华韵中唐朝诗人的秋水长天. Beijing : Nan wen boya, 2014.

⁶⁶ Song (960.- 1279.g.)

⁶⁷ Yuan (1206.- 1368.g.)

⁶⁸ Teo Stephen. Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 8. lpp

trausla.⁶⁹ Tā kā šis žanrs ir radies Ķīnā, tad notikumi risinās šīs valsts robežās. *Dzjanhu* kā vietas elements, ir attīstījies, pamatojoties uz diviem klasiskajiem romāniem, kuri darbā iepriekš jau tika minēti - „Trīs karaļvalstis” un „Ūdens robežas”, kas pārstāv pasauli, kurā korupcija izjauc sabiedrisko kārtību, ir slikta valdība, notiek karš, kura rezultātā mainās valdošās dinastijas. Šādā nemierīgā laika posmā, parastā tauta tiek tirānu vajāta, kuri ar draudiem un ieroču spēku pakļauj iedzīvotājus. Visos sabiedrības slāņos parādās daudz pretrunu. Iedzīvotāji, kurus apspiež liels skaits ļaundaru, bieži arī pozitīvos varoņus uztver kā ļaundarus.⁷⁰

Lielākoties *dzjanhu* galvenajiem varoņiem piemīt pretējas rakstura īpašības. Turklāt daudzi *vusja* notikumu varoņi ir klaidoņi. Kaut gan daži no tiem, iespējams, ir ar dižciltīgu izcelsmi, citi, turpretim, ir bāreņi, kuri ir atstāti bez mantojuma, bagātības un īpašuma. Šie varoņi bieži vien izaicina politiskas un ietekmīgas personas ar savu spēku, kas ir cēlo varoņu personisku īpašību izpausme. Šos varoņdarbus atbalsta arī tauta, kas saredz viņos savus atbrīvotājus. Kopā šie varoņi un ļaundari, kas apdzīvo *dzjanhu*, veido otru *vusja* pamatjēdzienu - *vulin*.⁷¹

Vulin, kā jau iepriekš tika minēts, ir kopīgs nosaukums varoņiem un ļaundariem, kuri apdzīvo *dzjanhu* pasauli. Šie strukturālie elementi ir sastopami gandrīz visos *vusja* romānos un atšķir *vusja* romānus no citu žanru darbiem, kam ir līdzīga uzbūve un struktūra. *Vulin* pasauli veido visi romānā esošie cīņas mākslinieki, ar to tiek apzīmēta visa sabiedrība, kas nodarbojas ar cīņas mākslām. Šie cīnītāji ir nemiernieki un bandīti, kas nav valdībai pakļautajā dienestā, bet drīzāk noskaņoti pret valstī pastāvošo iekārtu.⁷²

Vusja sižeta galvenā intriga mēdz veidoties no *vulin* pasaules galvenā varoņa izvēles starp trim uzticības līnijām. Šīs uzticības līnijas ietver uzticību savam grupējumam, uzticību savai ģimenei vai romantiskām attiecībām. Romāna sižeta intensitāte nosaka varoņa pieredzētās pretrunīgās jūtas, izdarot izvēli. *Vulin* pastāvīgi darbojas vairāki savstarpēji grupējumi. Grupējumu savstarpējā politika spēlē svarīgu lomu lielākajā daļā *vusja* notikumu. Apbrīnojami, ka *vulin* grupējumu militārie ideāli bieži vien pakļauti nenožīmīgām ietekmēm.⁷³

⁶⁹ Huss Ann, Liu Jianmei (ed.). *The Jin Yong Phenomenon: Chinese Martial Arts Fiction and Modern Chinese Literary History*. New York: Cambria Press, 2007, 155.-158. lpp

⁷⁰ Baofu Peter. *The Future of Post- Human Martial Arts: A Preface to a New Theory of the Body and Spirit of Warriors*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2009, 149.-150. lpp

⁷¹ Turpat.

⁷² Huss Ann, Liu Jianmei (ed.). *The Jin Yong Phenomenon: Chinese Martial Arts Fiction and Modern Chinese Literary History*. New York: Cambria Press, 2007, 155.-158. lpp

⁷³ Turpat, 163. lpp

1.3. Ķīniešu cīņas mākslas *vušu* saistība ar *vusja*

Nevar runāt par *vusja* žanru, nepieminot *vušu*. Klejojošo bruņinieku kultūra, fantastikas elementi, maģiskās spējas un supervaroņi - tas raksturo *vusja* žanru, taču tas nav priekšnoteikums šī žanra darbu tapšanā, jo pats galvenais tajos ir cīņas māksla, kas balstīta uz *vušu* cīņas tehniku. *Vusja* romānu uzbūve nav iedomājama bez cīņas ainām, turklāt tām jābūt vizuāli saistošām.⁷⁴

Vušu 武术 ir ķīniešu cīņas māksla, kas saglabājusi savu popularitāti līdz mūsdienām un ir neatņemams ķīniešu kultūras mantojums. Sākotnēji, līdz 19.gs. *vušu* tika dēvēts par *vuji* 武艺. *Vušu* ir kopējs nosaukums neskaitāmām ķīniešu cīņas mākslu sistēmām un stiliem kā arī apvieno meistaruru garīgo pieredzi un vairākas filozofiskās skolas. Tā ir mācība, sarežģīts garīgais un fiziskais komplekss, tās ir daudzu gadsimtu tuvciņu tradīcijas, kas joprojām atrodas nebeidzamā kustībā un attīstībā.⁷⁵

Pamata koncepcija ķīniešu filozofijā ir balstīta uz harmoniju starp cilvēkiem un dabu. Tā ir balstīta uz pārliecību, ka cilvēks ir neatņemama dabas sastāvdaļa. Ideja par harmoniju starp cilvēkiem un dabu tiek atspoguļota *vušu* cīņas mākslā. Šīs cīņas mākslas praktizētāji demonstrē, kā tiek radīta harmonija ar dabu un tās elementiem. *Vušu* praktizētāji lielu uzmanību pievērš gadalaiku sezonām, klimatiskajiem apstākļiem, ģeogrāfiskajai atrašanās vietai un pat virzienam, izmantojot dažādas metodes, kas labāk atbilst konkrētajai vietai un laikam, izvēloties skaistas un mierīgas praktizēšanas vietas.⁷⁶

Vušu būtību ir sarežģīti izteikt ar vārdiem, taču ķīniešu meistari uzskata, ka vispirms ir svarīgi saprast pašu *vušu* filozofiju. Meistari uzskata, ka ir nozīmīgi skaidrot *vušu* nodarbību jēgu, jo tā nav konkrēti noteikta, bet ir apveids, forma, pastāvīgi izejoša no savām robežām, patstāvīgi savienojoties ar *vušu* un kultūru. Daudzi ar to nodarbojas, ne tikai tādēļ, ka tas varētu būt nepieciešams kādā situācijā, bet arī tādēļ, ka *vušu* ir pārvērties par kultūras formu, kas rada savu literatūru, mitoloģiju, savstarpējo attiecību un uzvedības formu, par rituālās darbības formu un tradīciju. Tādēļ, runājot par *vušu*, vajadzētu runāt par daudzām ķīniešu kultūras parādībām, ko šī cīņas māksla ietver.⁷⁷

Vušu var tikt izpildīts gan ar ieroču palīdzību, piemēram, zobeniem, nūjām u.c, gan arī bez tiem. To raksturo veiklība, ātrums, attapība, spēks, elastīgums, dabiskas, taču pārdomātas kustības un nevainojama izpildes tehnika. Tā ir ne tikai cīņas māksla, bet arī

⁷⁴ Chen Pingyuan. A History of Chinese Martial Arts Fiction. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, 68.lpp

⁷⁵ Bin Wu, Xingdong Li, Gongbao Yu. Essentials of Chinese Wushu. Beijing: Foreign Languages Press, 1992, 1.lpp

⁷⁶ Zhou Qingjie. 10 - Minute Primer Chinese Wushu. Beijing: Foreign Languages Press, 2009, 36-37. lpp

⁷⁷ Šimanis Kaspars. U-šu 1.daļa. Valmiera: Lapa, SIA, 5. lpp

filozofija, meditācija, kā arī zināšanas par pasauli un cilvēku tajā, tā tiek dēvēta par cilvēka garīgās un fiziskās pilnveidošanas sistēmu.⁷⁸

Vušu praktizēšana ne tikai spēcina muskuļus un kaulus, bet arī iekšējos orgānus un intelektu, kā arī uzlabo nervu sistēmas darbību. *Vušu* pievērš uzmanību gan iekšējiem, gan ārējiem vingrinājumiem, jo tā nav tikai prasme cīnīties, bet arī sajūst savas iekšējās enerģijas spēku. Tā kā šīs cīņas mākslas pamatā ir taisnīgums un godīgums, tad attīstot savas cīņas mākslas prasmes, nepieciešams izkopt arī taisnīguma izjūtu, uzticību, neatlaidību un pašu godīgumu. Tiek uzskatīts, ka vispirms māceklim jāapgūst etiķete, kurā ietilpst manieres un uzvedība, saistīta ar cīņu.⁷⁹

Elements *vu* 武 vārdā *vušu* nozīmē “cīņa”, taču elements *šu* 术 nozīmē “māksla.” *Vu* sastāv no divām daļām, kur pirmā daļa *dži* 止 nozīmē “apstāties”, bet otrā daļa *ge* 戈 nozīmē “šķēps.” Var uzskatīt, ka *vušu* ir daļa no ķīniešu garīgā un kultūras mantojuma. Rietumos *vušu* tiek saistīts ar sportiskām izpausmēm, taču Ķīnā šim jēdzienam ir daudz plašāka nozīme, piemēram, meditatīvas un garīgas prakses, atvaseļošanās metodes, kā arī elpošanas vingrinājumi. Elpošanas vingrinājumiem tiek veltīta liela uzmanība, jo ļoti nozīmīga ir iekšējā gaisa cirkulācija. *Vušu* var praktizēt viena cilvēka izpildījumā, tāpat arī divu cilvēku vai grupas izpildījumā, sekojot konkrētam apmācības modelim.⁸⁰

Ieroči, kurus izmanto cīņas laikā pārsvarā ir cēlušies no senajiem militārajiem ieročiem. Daži no tiem izmantojami no attāluma, savukārt citi tuvumā. Daži no tiem ir īpaši asi, toties citi ir salīdzinoši mīksti. To īpašības, funkcijas un pielietojums plaši atšķiras. Cīņās izmantojamie ieroči ir daudz un dažādi, taču kā četri galvenie ieroči tiek minēti: 1) smags, nedaudz vienpusēji ieliekts zobens, kam asa ir viena mala *dao* 刀; 2) šķēps *cjan* 枪; 3) Divpusējs zobens, kam ir dažādas formas, bet, kam parasti ir taisns vai nedaudz izliekts, garš asmenis, asas malas dzjeņ 剑; 4) nūja *gun* 棍. Šos ieročus meistari izmantoja jau senajos laikos. Vēl mūsdienās sacensībās šie ir galvenie izmantojamie cīņas ieroči.⁸¹

Vušu divkauja sastāv no divām galvenajām daļām:

1) *saņa* 散打, *saņ* 散 nozīmē izklīst, izkaisīt un *da* 打 nozīmē sist, spert vai spēlēt (kādu sporta spēli). *Saņa* ir trīs cīņas mākslas veidu kombinācija - spēriens, sitiens un metiens. Lai šīs tehnikas sakombinētu, ir jābūt zināšanām par katru no tām. *Saņa* ir jauna,

⁷⁸ Bin Wu, Xingdong Li, Gongbao Yu. Essentials of Chinese Wushu. Beijing: Foreign Languages Press, 1992, 169. lpp

⁷⁹ Gongbao Yu. Wushu Exercise for Life Enhancement. Beijing: Foreign Languages Press, 1991, 88. lpp

⁸⁰ Alpanseque Emilio, Bangjun Jiang, Fraguas Jose. Mastering Wushu. Los Angeles: Empire Books, 2007, 144. lpp

⁸¹ Bin Wu, Xingdong Li, Gongbao Yu. Essentials of Chinese Wushu. Beijing: Foreign Languages Press, 1992, 169. lpp

moderna *vušu* variācija, kas ir balstīta uz cīņas mākslas tradīciju. Tiek atļauts cīņā izmantot gan abas kājas, gan rokas, lai sekmētu kustības un trikus. Lai sevi pasargātu no traumām, cīņas laikā tiek vilkts cīņai atbilstošs drošs apģērbs - galvassega, cimdi, ceļu sargi un aizsargveste.⁸²

2) *taolu* 套路, kas nozīmē secīgs kustību darbības kopums *vušu* cīņas mākslā. *Taolu* ir cīņas demonstratīvā daļa, kurā tiek demonstrētas cīņas prasmes ar veiklību, ātrumu, enerģiju, ritmu u.c. Tie ir vingrinājumu kompleksi, kurus izpilda sacensībās. *Taolu* ir reālu kaujas darbību un tehnisku elementu kopums, kurā iekļauti sitiieni, dūrieni, lēcieni, kritieni, daudzveidīgu virzienu maiņa, ritms, enerģija, kā arī vēl citas darbības. Var tikt demonstrēts gan ar pretinieku, gan bez tā. Apgūstot *taolu*, cilvēks mācās vadīt *cji* enerģiju un regulēt elpošanu.⁸³

Vušu ir ļoti daudz stilu un skolu. Katram stilam ir daudz *taolu* kompleksu un variāciju. Divu pēdējo gadsimtu laikā *vušu* stilā ienākušas daudz modernizācijas. Uzskaitīti daži no *vušu* stiliem:⁸⁴

- 1) *Midzun cjuan* 迷踪拳 - pazaudēto pēdu stils. Stila aizsākumi meklējami Šaolinas klosterī.⁸⁵ Tas sevī ietver sarežģītu soļu tehniku. Īpaša uzmanība pievērsta darbībām ar iekšējām enerģijām;
- 2) *Taidzji cjuan* 太极拳 - galējās robežas dūre. Stils ir plūstošs un mērens. Prāts vada kustības, tādēļ tam jābūt koncentrētam uz veicamajām darbībām;
- 3) *Husjiņ cjuan* 虎形拳 - tīģera formas stils. Asi metieni, lēcieni uz priekšu un sāniem. Jāiegūst tīģera griba, iejūtoties uzbrūkoša tīģera ādā;
- 4) *Še cjuan* 蛇拳 - čūskas dūre. Tiek attēlota apreibuša cilvēka darbība, cīņa tiek izmantota kustību nenoteiktība, darbība un ātrums. Kustības no atslābinātām kļūst par straujām;
- 5) *Liu he cjuan* 六合拳 - sešu atbilstību dūre. Tas nozīmē četras galvenās debespuses plus augša un apakša. Stingrs satvēriens, sitiens ar ceļgaliem, kājām un rokām;
- 6) *Tun bei cjuan* 通背拳 - klāttiekošo roku (sitienu) stils. Izplatīts Pekinā un Tjencziņā. Uzbrūk strauji, izmantojot augstas pozīcijas, taču kustības ir

⁸² Lorge Peter. Chinese Martial Arts: From Antiquity to the Twenty - First Century. New York: Cambridge University Press, 2012, 235. lpp

⁸³ Šimanis Kaspars. U-šu 1.daļa. Valmiera: Lapa, SIA, 7. lpp

⁸⁴ Turpat, 33.-39. lpp

⁸⁵ Shaolin si 少林寺. Budistu klosteris, templis. Tas ir galvenais Šaolin budisma skolas templis. (Shahar Meir. The Shaolin Monastery: History, Religion, and the Chinese Martial Arts. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2008, 2.lpp)

vieglas un nepiespiestas. Sitienu saistīti ar dūres un plaukstu formām dažādos sitienu veidos.

- 7) *Dzui cjuan* 醉拳 - dzērāja dūre. Attēlo apreibuša cilvēka darbību, cīņā izmanto šo kustību nenoteiktību, asumu un ātrumu. Atslābinātas kustības strauji nomaina spēka pilnas un stabilas kustības. Daudz sitienu ar kājām un rokām, akrobātiski lēcieni un kritieni.⁸⁶

Laika gaitā, kultūras procesiem attīstoties, sabiedrība pievērsa arvien vairāk uzmanības apkārt notiekošajiem procesiem, iedzīvotāji sāka pievērst uzmanību arī cīņas mākslu praktizēšanai. Min un Cjin dinastiju laikā *vušu* cīņas mākslai nostiprinājās galvenie pamata modeļi. Sākotnēji sistēmai nebija cīņas novirziena, tikai nedaudz vēlāk mūki to piemēroja paš aizsardzībai un attīstīja līdz pilnībai. Tika attīstīta spēja aizsargāt sevi un apkārtējos, kā arī saglabāt pārliecību un mieru sarežģītās situācijās. Tā visos laikos tika uztverta kā svēta un izsmalcināta māksla, kura tika realizēta “iedvesmojošā meistarības sitienā.” Šis cīņas mākslas veids tiek trenēts, lai sasniegtu meistarību, tāds ir tās mērķis.⁸⁷

Mūsdienu pasaulē *vušu* kļūst ne tikai par efektīvu cīņas mākslu, bet arī par populāru sporta veidu. *Vušu* sevī iekļauj gan sacensšanās procesu, gan turnīru un sacensību organizēšanu, gan arī veselīgu dzīvesveidu. Ķīnas raksturīgā tendence visām lietām un parādībām izcelt divas puses *jan* 阳 (aktīvo un redzamo) un *jiņ* 阴 (pasīvo un apslēpto), ietekmē arī tradicionālo stilu iedalīšanu “ārējos” un “iekšējos” virzienos:⁸⁸

- 1) Ārējais - dinamiska, aktīva fiziskā attīstība. Ārējie stili asociējas ar gaišo, vīrišķo sākumu *jan*;
- 2) Iekšējais - darbs ar enerģiju, elpošanas vingrinājumi (*taidzji cjuan* un *cigun*), kas nodrošina augstu fiziskās atslābināšanās līmeni, līdzsvaru un dvēseles mieru. Iekšējie stili asociējas ar tumšo, sievišķo *jiņ*.⁸⁹

Apvienojot šos divus virzienus, var sasniegt noteiktu gara un ķermeņa harmoniju pēc *jiņ* un *jan* principa. Saskaņā ar šo teoriju, katra kvalitāte, sasniedzot savu robežstāvokli, rada pretējo. Tādā veidā ar iekšējo stilu maigumu var sasniegt milzīgu spēku un dinamiku, bet no ārējo stilu stingrajām metodēm var nonākt pie maiguma. Katra *vušu* skola tiek būvēta tā, lai viss iepriekš minētais būtu savstarpējā līdzsvarā.⁹⁰

⁸⁶ Bin Wu, Xingdong Li, Gongbao Yu. Essentials of Chinese Wushu. Beijing: Foreign Languages Press, 1992, 166. lpp

⁸⁷ Turpat, 169. lpp

⁸⁸ Kiew Kit Wong. The art of Shaolin kung fu: the secrets of kung fu for self- defence, health and enlightenment, Tuttle Publishing, 2002, 240. lpp

⁸⁹ Simanis Kaspars. U-šu 1.daļa. Valmiera: Lapa, SIA, 33. lpp

⁹⁰ Gongbao Yu. Wushu Exercise for Life Enhancement. Beijing: Foreign Languages Press, 1991, 88. lpp

Lielu ieguldījumu *vušu* attīstībā un popularizēšanā ir devis advokāts, cīņas mākslu eksperts un pasniedzējs Tan Hao⁹¹, kurš arī tiek uzskatīts par vienu no nozīmīgākajiem ķīniešu cīņas mākslas vēstures pētniekiem. Viņš sarakstījis grāmatas un rakstus par cīņas mākslām, no kuriem vēlāk interesenti smēlušies idejas un padomus, lai attīstītu savas cīņas mākslas prasmes. Tan Hao darbi atstājuši milzīgu ietekmi mūsdienu Ķīnā, par ko arī viņš tiek daudz slavēts. Autora sarakstītās grāmatas ir patiesas, detalizētas un precīzas.⁹²

Lielu ieguldījumu *vušu* attīstībā ir devusi arī vislielākā un ietekmīgākā cīņas mākslu apvienība Ķīnā - *Dzjinvu* 精武.⁹³ Viens no tās dibinātājiem bija ievērojamais *vušu* meistars Huo Juandzja.⁹⁴ Huo Juandzja bija viens no ietekmīgākajiem *vušu* cīņas mākslas meistariem. Pateicoties viņa izcilajām kaušanās tehnikām, viņš ieguva nacionālā varoņa statusu. Huo Juandzja tēls ir atspoguļots daudzās ķīniešu cīņas mākslas filmās. Tādi aktieri kā Li Dženfan⁹⁵, Li Lienzje⁹⁶ un daudzi citi *vušu* meistari, ir filmās tēlojuši Huo Juandzja, atrādot viņa prasmes un imitējot viņa darbības.⁹⁷

Vušu ir piedzīvojis ilgu un garu attīstības periodu. 1980. gados, kad *vušu* Ķīnā kļuva populārāks, informācija ārpus Ķīnas vēl bija ļoti ierobežota. Šajā laika posmā *vušu* sporta veida piekritējiem visā pasaulē bija ļoti maz informācijas avotu, lai to apgūtu un praktizētu, rietumu mācekļiem nācās improvizēt vai iespaidoties no citiem sporta veidiem un iedomāties, kā vajadzētu notikt *vušu* cīņas mākslai. Tapa skaidrs, ka šādā veidā kvalitatīvi apgūt to nevar, bez kvalificēta instruktora palīdzības.

1990. gados *vušu* bija sasniedzis jau ievērojami lielāku popularitāti, parādījās treneri gan no Ķīnas, gan Honkongas, gan ārzemēm, taču vēl joprojām bija jūtams kvalitatīvas informācijas trūkums. Grāmatās, kuras tika publicētas angļu valodā bieži vien nebija adekvātas informācijas un satura, līdz ar to treniņu metodes tehnikas tika nepareizi apgūtas. 1990. gadā Pekinā tika nodibināta Starptaustiskā *Vušu* Federācija, lai sekmētu *vušu* cīņas mākslas tālāku attīstību.⁹⁸

⁹¹ Tang Hao 唐豪 (1897.-1959.g.)

⁹² Guo Elizabeth, Kennedy Brian. Chinese Martial Arts Training Manuals: A Historical Survey. Berkeley, California: Blue Snake Books, 2005, 38-42. lpp

⁹³ Ķīniešu sporta mākslu apvienība, kas dibināta 1910. gada 7. jūlijā Šanhajā. (Kennedy Brian, Guo Elizabeth. Jingwu: The School that Transformed Kung Fu. California: Blue Snake Books, 2010, 1. lpp)

⁹⁴ Huo Yuanjia 霍元甲 (1868.-1910.g.)

⁹⁵ Li Zhenfan 李振藩 (1940.-1973.g.), aktieris, viens no ietekmīgākajiem 20.gs. cīņas mākslu meistariem. Viņa skatuves vārds ir Brūss Li. (Roensch Greg. Bruce Lee, Martial Arts Masters. New York: The Rosen Publishing Group, 2002, 5.-6.lpp)

⁹⁶ Li Lianjie 李连杰 (1963.g.), aktieris, *vušu* cīņas mākslas meistars. Viņa skatuves vārds ir Džets Li. (Qiong Yu Sabrina. Jet Li: Chinese Masculinity and Transnational Film Stardom. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2012, 1.lpp)

⁹⁷ Zhou Qingjie. 10 - Minute Primer Chinese Wushu. Beijing: Foreign Languages Press, 2009, 32-33. lpp

⁹⁸ Wushu History & Development, 2015. <http://capitalwushu.com.au/wushu/history-development/> [skatīts: 30.04.2017.]

Mūsdienās šīs cīņas mākslas veids ir kļuvis par globālu fenomenu, ar tendenci attīstīties plašāk, tas ir vērojams gan televīzijā, gan sociālajā vidē, gan reklāmās, kā arī citos mēdijos. Daudzas *vušu* cīņas mākslas tehnikas mūsdienās tiek izmantotas militārajās un policijas apmācības programmās. Neapšaubāms ir fakts, ka *vušu* cīņas māksla kļūst ar vien izplatītāka ne tikai Ķīnā, bet arī citur pasaulē.

Gan literatūras lasītāja, gan kino skatītāja uzmanību pievērš ainas, kurās tiek atspoguļotas varoņa neparastās cīņas prasmes, atrodoties koku galotnēs, uz ezera virsmas vai lidojot augstu gaisā. Demonstrējot skaistu *vušu* cīņas ainu, kas ar graciozu kustību palīdzību nereti mēdz līdzināties dejai, *vušu* var dēvēt arī par mākslas formu, kas lieliski papildina *vusja* darbu. Lai varonis *vusja* žanra darbos spētu prasmīgi pielietot cīņas paņēmienus, viņam jāattīsta ne tikai savu fizisko spēku, bet arī iekšējās enerģijas spēku, to sasniedzot ar nepārtrauktu fizisku un garīgu pilnveidošanos. Fantastikas elementu pielietošana *vusja* romānos *vušu* cīņas mākslu izpildē atspoguļo aprakstīto kauju vēl iespaidīgākā izpildījumā.⁹⁹

Apkopojot iepriekš rakstīto, var secināt, ka *vusja* romāni nav iedomājami bez *vušu* cīņas mākslas, jo *vusja* romānu galvenā raksturojošā īpašība ir cīņas mākslas un to attēlojums daiļliteratūrā un kino. *Vusja* varonim ir nozīmīgi parādīt savas cīņas prasmes, īpaši svarīgi tās ir parādīt vizuāli saistošā veidā gan literatūrā, gan kino, līdz ar to darbu autoru uzdevums ir ne tikai izklāstīt galveno varoņu uzvaru cīņās, bet arī spilgti un tēlaini atspoguļot cīņas mākslu norisi. Tā kā *vušu* attīsta disciplīnu, paš aizsardzību, uzmanības koncentrāciju, kustību koordināciju, pārsteidzošu lokanību, plastiku, izturību, spēku, norūda raksturu u.c., uz šādu īpašību izkopšanu tiecas arī *vusja* žanra varoņi un tas parasti tiek atspoguļots šī žanra darbos.

⁹⁹ Guan Yongli/ 关永礼. Zhongguo gongfu/ 中国功夫. Esphere Media (Meiguo ai si chuanmei); Bai hua zhou wenyi chubanshe, 2012, 92.-92. lpp

2. *Vusja* žanrs ķīniešu modernajā literatūrā

2.1. *Vusja* žanra literatūras attīstības iezīmes 20. gadsimtā

Laika posms uz kuru attiecas ķīniešu modernā literatūra *sjeņdai veņsjue* 现代文学 ir 19. un 20. gadsimts.

20. gadsimts bija nozīmīgs pārmaiņu laiks ne tikai sabiedrībā, bet arī literatūrā. Lai gan ārējo apstākļu ietekme uz modernās literatūras veidošanos un nostiprināšanos ir neapstrīdama, arī iekšējie faktori ir būtiski. Liela ietekme bija vietējo literāro tradīciju attīstībai, kā arī jaunas literārās valodas attīstībai.

Jāatzīmē, ka ķīniešu modernās literatūras veidošanās procesu ietekmējusi arī ārvalstu 20.gs. literatūra. *Vusja* žanra daiļliteratūru no pārējās literatūras atšķir varoņiem piemītošās īpašības, cīņas gars, tieksme pēc taisnīguma, morālās vērtības, detalizēti aprakstītās cīņas, atriebības motīvs, dažādi cīņās izmantotie ieroči u.c. *Vusja* daiļliteratūru 20. gadsimtā zinātnieki ir iedalījuši 2 kategorijās:¹⁰⁰

- 1) vecā skola *dzjiupai* 旧派, kas attiecās galvenokārt uz laika posmu no 1911. gada līdz 1949. gadam;
- 2) jaunā skola *sjinpai* 新派, kas attiecas uz daiļliteratūru, kas publicēta Honkongā, sākot ar 1950. gadu, laikā, kad noteicošā loma bija komunistiskajai partijai;

Vecās skola uzsvēra atšķirīgo starp Ķīnas, Honkongas, Taivānas literatūru, kā arī atšķirīgo starp *vusja* literatūru un jauno literatūru pēc 4.maija kustības.¹⁰¹ Daži literatūras zinātnieki atzīmēja vecās skolas tendenci salikt kopā vairākus savstarpēji neatkarīgus stāstus, un apkopot tos vienā garā romānā, jaunā skola šādu tehniku pārsvarā nepiekopa. Savukārt jaunajai skolai raksturīgi bija no iepriekšējiem cīņas mākslu romāniem un stāstiem saglabāt atsevišķus stāstījuma elementus, tos interpretējot. Tika veidots jauns saturs, kā arī atšķirīga pieeja dažādu, arī mūsdienīgu, jautājumu un problēmu risināšanā. Jaunajā skolā vairāk tika izceltas varoņa iekšējās izjūtas un emocijas, kā arī romāna saturs kļuva pilnīgāks un bagātīgāks. Daži jaunās skolas rakstnieki sāka izmantot un veidot teikumu struktūras, izteicienus un frāzes, ietekmējoties no eiropiešu un amerikāņu rakstniekiem. Agrāk šāda

¹⁰⁰ Teo Stephen. Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 4. lpp

¹⁰¹ Turpat, 5-6. lpp

prakse netika pielietota.¹⁰² Ietekmēšanās no rietumu literārajām tradīcijām ir bijis nozīmīgs impulss jaunas literārās valodas *sjeņdai hanju* 现代汉语 attīstībai Ķīnā.¹⁰³

Daudzi rakstnieki savos darbos ir savienojuši kopā iezīmes no abām skolām. Jaunās skolas *vusja*¹⁰⁴ rakstnieku Dzjin Jun un Lian Jušeņ darbos ir daudz romantiski - traģisku klejojošo bruņinieku piedzīvojumu apraksti, kas ir šķietami vecās skolas aizguvums. Romantiskie aspekti agrākajā *vusja* literatūrā vai nu netika iekļauti, vai kalpoja kā nenozīmīgs fona motīvs. Savukārt modernajā cīņas mākslu literatūrā romantikas tēmas ir ieguvušas vienu no centrālajām lomām.¹⁰⁵

Rakstnieks Dzjin Jun *vusja* daiļliteratūras darbos ir veiksmīgi saglabājis elementus no klasiskās ķīniešu valodas un literatūras, atsakoties pielietot valodu, kura pārsvarā tikusi ietekmēta no Eiropas.¹⁰⁶ Dzjin Jun romānos ir saglabāti galvenie elementi no agrākajiem ķīniešu cīņas mākslu darbiem, pat no Sima Cjeņ „Vēstures pierakstiem.” Neskatoties uz rietumu lielo ietekmi uz 20. gs. literatūras attīstību, viņš ir veiksmīgi apvienojis jaunās un vecās literārās tradīcijas.¹⁰⁷

Par 20. gs. ietekmīgākajiem *vusja* žanra rakstniekiem atzīti arī autori Ven Žuian¹⁰⁸ un Huan Ji¹⁰⁹ Honkongā un Volun Šen¹¹⁰ un Gu Lun¹¹¹ Taivānā.¹¹²

20. gs. romāns ienes jaunas vēsmas *vusja* daiļliteratūras žanrā. Par 20. gs. *vusja* romāna iezīmi tiek uzskatīts literārā darba apjoms - jo garāks romāns, jo labāk. Autors var izlikt savu radošo potenciālu, liekot skatītājam sekot līdzi visai notikumu gaitai. Īsie romāni un stāsti apraksta cīņas *dzjanhu*, taču tie nevar pietiekami izklāstīt notikumus, piesaistot lasītāja uzmanību ilgākam laika periodam. Lai autors panāktu ilgāku lasītāja interesi, *vusja* romāni bieži tiek izdoti vairākās sērijās, kā piemēram, Dzjin Jun triloģija „Leģenda par

¹⁰² Zhijun Xiao. An Overview of Chinese Wuxia Novels. Kunming: Kunming Yunnan People's Press, 1993, 121. lpp

¹⁰³ Huss Ann, Liu Jianmei (ed). The Jin Yong Phenomenon: Chinese Martial Arts Fiction and Modern Chinese Literary History. New York: Cambria Press, 2007, 6. lpp

¹⁰⁴ Xinpai wuxia xiaoshuo 新派武侠小说

¹⁰⁵ Teo Stephen. Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 23. lpp

¹⁰⁶ Huss Ann, Liu Jianmei (ed). The Jin Yong Phenomenon: Chinese Martial Arts Fiction and Modern Chinese Literary History. New York: Cambria Press, 2007, 6. lpp

¹⁰⁷ Li Jie. Heroes in love: A comparative study of Jin Yong's novels. University of California, Riverside, 12.2006. 3249763, 55. lpp

¹⁰⁸ Wen Rui'an 温瑞安 (1954.g.), lai veicinātu modernā *vusja* žanra izplatību, viņš savus darbus izdeva laikrakstos un žurnālos.

¹⁰⁹ Huang Yi 黄易 (1952.- 2017.g.), *vusja* žanra un zinātniskās fantastikas žanra rakstnieks. Balstoties uz viņa darbiem, uzņemti vairāki televīzijas seriāli.

¹¹⁰ Wolong Sheng 卧龙生 (1930.- 1997.g.)

¹¹¹ Gu Long 古龙 (1938.- 1985.g.), rakstnieks, scenārists, filmu režisors, ietekmīgs *vusja* žanra rakstnieks.

¹¹² Li Jie. Heroes in love: A comparative study of Jin Yong's novels. University of California, Riverside, 12.2006. 3249763, 55. lpp

Kondora varoņiem”¹¹³, „Kondora varoņu atgriešanās” un „Leģenda par Debesīm un pūķa slepkavību”¹¹⁴, kuros darbojas vieni un tie paši varoņi.¹¹⁵

Dažiem romāniem struktūra ļoti atšķiras no pārējiem, piemēram, tādu zināmu rakstnieku, kā Gu Lun un Huan Ji darbos. Gu Lun darbi mēdz būt noslēpumaini un ar mistērijas piedevu, rakstīti kā detektīvstāsti. Galvenais varonis parasti ir cīņas mākslas speciālists, kā arī ļoti inteligents cilvēks, kurš cīnās, lai novērstu noziedzības un slepkavības gadījumus. Savukārt Huan Ji darbos atspoguļojas zinātniskā fantastika. Varonis atgriežas pagātnē - senajā Ķīnā, kur viņš izmanto mūsdienās iegūto pieredzi, lai izdzīvotu pagātnes notikumus.¹¹⁶

Kaut arī *vusja* tiek uzskatīts par vēsturiska žanra daiļliteratūru, šī žanra rakstnieki atklāti atzīst, ka viņi precīzi neseko līdzi visai vēstures notikumu gaitai, tādēļ izvēlas strukturēt un sekot līdzi galvenā varoņa secīgai darbībai un notikumiem. Šie romāni var būt arī ļoti reālistiski (fantastikas elementu pielietošana, piemēram kaujas laikā, ir samazināta)¹¹⁷, kā piemēru tam var minēt Dzjin Jun „Baltais zirgs rietumu vējā.”¹¹⁸

Tā kā cīņas mākslas elementi ir priekšnoteikums *vusja* žanra darbos, tad lielākajai daļai varoņu noteikti ir jāzina cīņas mākslu pamatprincipi, šajā gadījumā vēsturiskās *vusja* žanra tradīcijas netiek mainītas. Cīņas mākslinieku spējas bieži vien tiek pārspīlētas, bet tā kā tiek izmantoti fantastikas elementi, tad šādi pārspīlējumi ir atbilstoši. Modernajā *vusja* daiļliteratūrā fantastikas elementi ir kļuvuši spilgtāki. *Vusja* varoņi spēj šaut enerģijas straumes uz saviem pretiniekiem, lai tos apdullinātu vai nogāztu zemē, pat parasti sitieni un atvēršieni spēj radīt postošus efektus. Enerģijas plūsmas raidīšana no varoņu puses var izraisīt arī sprādzienus un katastrofas.

Modernajos *vusja* romānos tiek izmantoti vairāki sižeta modeļi. Viens no modeļiem, ir šāds - parasti darbojas kāds jauns vīriešu kārtas varonis, kurš saskaras ar traģēdiju, kuras rezultātā var iet bojā viņa radinieki vai draugi. Pēc tam viņš pie dažādiem cīņas mākslas meistariem dodas apgūt cīņas tehniku. Stāsta beigās viņš jau ir kļuvis par profesionālu cīņas mākslas meistar.¹¹⁹

Rakstnieks Dzjin Jun, savos darbos ievēro arī šādu konkrētu darba modeli: vispirms notiek traģisks notikums, parasti tas ir kāda tuva cilvēka zaudējums, tālāk seko notikumu

¹¹³ She diao yingxiong zhuan 射雕英雄传

¹¹⁴ Yitian tulong ji 倚天屠龙记

¹¹⁵ Chen Pingyuan. A History of Chinese Martial Arts Fiction. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, 89. lpp

¹¹⁶ Baofu Peter. The Future of Post- Human Martial Arts: A Preface to a New Theory of the Body and Spirit of Warriors, Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2009, 147. lpp

¹¹⁷ Turpat.

¹¹⁸ Baima xiao xifeng 白马萧西风 (1961.g. publicēts *Min Bao* laikrakstā)

¹¹⁹ Baofu Peter. The Future of Post- Human Martial Arts: A Preface to a New Theory of the Body and Spirit of Warriors, Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2009, 147. lpp

secība, atreibībā par stāsta sākumā notikušo. Cita stāstījuma metode, kuru izmanto *vusja* romānos ir saistīta ar galveno varoni, kurš vēlas kvalitatīvi apgūt cīņas mākslu, taču viņa pieteikums tiek atraidīts, tādēļ viņš to apgūst slepeni, individuāli un gaida iespēju, lai parādītu savas spējas tiem, kuri iepriekš tām neticēja.¹²⁰ Tādā veidā tiek parādīta varoņa rakstura izaugsme un īpašības - neatlaidība, drosme un mērķtiecība.

Modernajā *vusja* daiļliteratūrā joprojām nozīmīgas ir romantikas tēmas. Galvenajiem varoņiem parasti līdzās viņu piedzīvojumiem dodas kāda skaista sieviete, tādēļ romāns nereti beidzas ar laimīgām beigām vai kāzām, gluži kā pasakās.

Šādus elementus savos darbos daudz izmantojis rakstnieks Lian Jušeņ, piemēram, darbā „Sirmgalve burve.”¹²¹ Šajā romānā divus galvenos varoņus vieno romantiskas attiecības, kas caurvij visu romāna gaitu, paralēli risinoties citiem nozīmīgiem notikumiem. Attīstoties romantikas tēmām modernajā *vusja* žanrā, romāni ir kļuvuši komplicētāki. Romantikas tēmu izmantošana, kā arī *vusja* žanra parādīšanās kinematogrāfijā ir veicinājusi šī žanra izplatību mūsdienās.¹²²

Sākot ar 1927. gadu, Šanhajas filmu industrija sāka rādīt *vusja* romānus uz ekrāniem, līdz ar to šis žanrs uzplauka un kļuva aizvien atpazīstamāks un populārāks.¹²³

2.2. *Vusja* žanra izpausmes Dzjin Jun daiļradē

Dzjin Jun tiek uzskatīts par pazīstamāko *vusja* žanra rakstnieku, kā arī par vienu no ietekmīgākajiem ķīniešu romānu rakstniekiem. Uzsākot savu rakstnieka karjeru 1950. gados, viņš ātri guva lielu atzinību sabiedrībā. Šī autora darbi ir pazīstami ne tikai Ķīnā, bet arī citur Āzijā. Piemēram, Dienvidkorejā Dzjin Jun ir guvis plašu atpazīstamību, tādēļ viņa darbi ir tulkoti arī korejiešu valodā.¹²⁴

Dzjin Jun cīņas mākslu romāni ķīniešu vidū ir sasnieguši tik lielu popularitāti, ka tie var tikt apzīmēti kā “kopīgā valoda visiem pasaulē dzīvojošajiem ķīniešu tautības cilvēkiem.”¹²⁵ Ķīniešiem labi zināms ir ne tikai šī autora vārds, bet arī viņa romānos attēlotie varoņi un to vārdi. Ar *vusja* žanru Dzjin Jun ir iepazīinies jau bērnībā, kad pats aizrāvēs ar šī

¹²⁰ Baofu Peter. *The Future of Post- Human Martial Arts: A Preface to a New Theory of the Body and Spirit of Warriors*, Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2009, 147. lpp

¹²¹ Baifa monu zhuan 白发魔女传 (1958.g.)

¹²² Teo Stephen. *Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 24. lpp

¹²³ Turpat.

¹²⁴ Li Jie. *Heroes in love: A comparative study of Jin Yong's novels*. University of California, Riverside, 12.2006. 3249763, 1. lpp

¹²⁵ Turpat.

žanra darbu lasīšanu. Sākot ar 1959. gadu, viņš sāka izdot laikrakstus *Min Bao*¹²⁶, kuros sākotnēji parādījās viņa daiļrade, kas piesaistīja daudzu lasītāju uzmanību. Daudzus gadus viņš bija avīzes galvenais redaktors.¹²⁷

Dzjin Jun rakstīja *vusja* žanrā, sasaistot vēsturiskos elementus ar mūsdienu kultūras elementiem. Romānos notikumi risinās laika posmā no 11. līdz 17. gadsimtam. Viņa darbi tiek pieskaitīti jaunajai skolai. Lielākā daļa viņa romānu ir adaptēti filmās, televīzijas seriālos un radio seriālos, komiksos un pat video spēlēs. Romānu galvenie varoņi sabiedrībā ir tik zināmi, ka tos var pielīdzināt kā sinonīmus vārdam *vusja*.¹²⁸

Par cīņas mākslu Dzjin Jun darbos ir debatējuši arī citi autori. Tā ir tikusi analizēta citu autoru rakstos un grāmatās. Kādu laiku šī autora darbi Ķīnā tika aizliegti. Aizliegumam bija vairāki iemesli: pirmkārt, tika uzskatīts, ka dažos no tiem tiek izsmiets Mao Dzedun¹²⁹, otrkārt, dažos no tiem bija saskatāma komunistiskās partijas aizstāvēšana, un treškārt, dažus darbus aizliedza Ķīnas valdība. Dzjin Jun kopumā ir sarakstījis 15 romānus, to skaitā īso stāstu „Jaunavas Jue zobens”¹³⁰ un triloģiju - „Leģenda par Kondora varoņiem”, „Kondora varoņu atgriešanās” un „Leģenda par Debesīm un pūka slepkavību.” Citos romānos tiek izmantoti tēli un motīvi no šīs triloģijas.¹³¹

Savos darbos Dzjin Jun mēdz aizstāvēt nacionālisma un patriotisma tēmu, tiek uzsvērtā cieņa savstarpējās attiecībās, gan sabiedrībā, gan ģimenē, gan starp skolotājiem un mācekļiem. Lielākajā daļā grāmatu, Dzjin Jun liek uzsvāru uz haņ - ķīniešu nacionālo identitāti. Daudzos viņa romānos atspoguļots laika posms, kad Ķīna nonākusi ziemeļu tautu okupācijā (mongoļu, mandžūru, u.c.).¹³²

Viņš velta lielu uzmanību arī reģionu un dabas ainavu aprakstiem, īpaši Dzjansu un Džejan provincēm, kas ir rakstnieka dzimtā puse. Dzjin Jun darbi dēvēti arī par “mazajām enciklopēdijām” ķīniešu kultūrā un paražās, jo viņš ir apkopojis tādas tēmas, kā tradicionālā Ķīnas medicīna, akupunktūra, tējas kultūra, tradicionālā mūzika, *vušu*, kaligrāfija, mācības skolas - konfuciānisms, budisms, daoisms.¹³³

¹²⁶ Ming Bao 明報, pirmo reizi publicēts 1959. gada 20. maijā.

¹²⁷ Hamm John Christopher. Paper Swordsmen: Jin Yong and the Modern Chinese Martial Arts Novel. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2006, 1-3. lpp

¹²⁸ Yong Cedric. Beginner's Guide to Wuxia Part 1, 9.01.2017. <https://letterpile.com/books/A-Beginners-Guide-to-Wuxia> [skatīts: 30.04.2017.]

¹²⁹ Mao Zedong 毛澤東 (1893.-1976.g.) Ķīnas komunistiskās partijas dibinātājs, Ķīnas Tautas Republikas izveidotājs (1.10.1949.g.). (Oxford Dictionary https://en.oxforddictionaries.com/definition/Mao_Zedong [skatīts: 26.04.2017.]

¹³⁰ Yuenu jian 越女儉 (1970.g.)

¹³¹ Jin Yong Xiaozhuan/ 金庸小传, 2015. <http://www.jinyong.com/cgi-bin/about.cgi> [skatīts: 20.03.2017.]

¹³² Huss Ann, Liu Jianmei (ed.). The Jin Yong Phenomenon: Chinese Martial Arts Fiction and Modern Chinese Literary History. New York: Cambria Press, 2007, 9. lpp

¹³³ Turpat.

Romānos parādās gan vēsturiskas personas, gan izdomāti tēli. Tieši tāpēc nav viegli atšķirt vai tēls ir autora izdomāts, vai reāli dzīvē eksistējusi persona. Piemēram Dzjin Jun darbā „Smejošais, lepnais klejotājs no *Dzjanhu*“ (par to tiks runāts nodaļā 2.2.2.) galvenie varoņi atspoguļo iepriekš reāli eksistējošu politiķu darbību, sadarbojoties ar autora izdomātiem tēliem.

Tiek atspoguļotas arī dažādas cīņas mākslas skolas, piemēram, Šaolin 少林拳, Vudan 武当拳, kuras ir divas galvenās lielās cīņas mākslas skolas, kā arī Ermei 峨嵋拳 un Cjuandže 全真. Būtisks ir fakts, ka pretēji citiem modernās ķīniešu literatūras rakstniekiem, Dzjin Jun savos darbos ir saglabājis klasiskās ķīniešu valodas un literatūras elementus, tik daudz neietekmējoties no Eiropas.¹³⁴

Dzjin Jun cīņas mākslu romānu notikumu vieta parasti ir Ķīna. Pārsvārā varoņi dzīvo ārpus vietām, kur uzturas lielākā sabiedrības daļa. Šiem varoņiem piemīt nemiera gars, viņi velta savu dzīvi humānisma ideāliem, bruņniecības kodeksam, goda un taisnīguma ideāliem. Šajos romānos, kuri parāda dažādu zobenu un cīņas skolu varoņdarbus, ir iekļautas budisma, konfuciānisma un daoisma idejas. Paralēli parastai kaušanās un atreibības shēmai, Dzjin Jun savos darbos lielu uzmanību velta arī romantikas tēmai, intrigām un piedzīvojumiem.¹³⁵

Dzjin Jun romānā „Smejošais, lepnais klejotājs no *Dzjanhu*“ parāda *dzjanhu*, vietu, kas ir ārpus šīs pasaules. Viņš izveido fantāzijas valsti, kurā var sastapt gan šaujampulverus, gan kartupeļus, gan kukurūzu, bet nav ieroču. Valsti, kur zobens, inde un maģija tiek izmantoti, cīnoties par varu, kur taisnīgums cīnās ar nelietību, bet ar mīlestību un augstsirdību ir iespējams uzvarēt. Dzjin Jun radītajai ķīniešu pasaulei piemīt skaidra struktūra, tā pakļaujas senās Ķīnas filozofijas un simbolikas galvenajiem pamata likumiem. Šīs pasaules asi veido divi galvenie spēki, kas ir līdzīgi *jiņ* un *jan*, tie ir budistu Šaolin klosteris un daoistu Vudan. Tie ir gan klosteri, gan cīņu skolas - spēka centri. Gan šie divi klosteri, gan cīņas mākslas skolas ir spēku centri, kas nodrošina šī Visuma līdzsvaru.¹³⁶

Vēl viens Dzjin Jun *dzjanhu* pasaules strukturālais elements ietver piecus daoistu cietokšņus. Tie ir reāli pastāvoši kalni un vēl mūsdienās eksistējoši klosteri. Dzjin Jun radītajā *dzjanhu* pasaulē, uz šiem kalniem ir izvietoti klani- Taišaņ Dao klosteris¹³⁷, Sunšaņ¹³⁸ budistu klosteris, kalna Huašaņ¹³⁹ konfuciānisma skola, ziemeļu Heņašaņ¹⁴⁰ zobena

¹³⁴ Wen Ruian/ 温瑞安. Tanxiao ao jianghu/谈笑傲江湖. Taiwan: Yuan liu chuban 1997, 41. lpp

¹³⁵ Hamm John Christopher. Paper Swordsmen: Jin Yong and the Modern Chinese Martial Arts Novel. Honolulu: Univeristy of Hawai'i Press, 2006, 1.-3. lpp

¹³⁶ Кузьмин Алексей. Цзинь Юн. Фантастический мир Цзянху, 2016. <https://proza.ru/2016/01/20/606> [skatīts: 30.04.2017.]

¹³⁷ Ci shansi 慈山寺

¹³⁸ Song shan 嵩山

¹³⁹ Hua shan 华山

un mūzikas skola. Nosauktie klani ir aktīvi, darbojas un sacenšas par varu piecu virsotņu aliansē. Papildus pieciem cietokšņiem *dzjanhu* eksistē arī mazāk nozīmīgi, bet tomēr ļoti iespaidīgi klani, piemēram, Cinčeņ kalna klans, kuriemi ir atrodami reāli prototipi Ķīnā.¹⁴¹

2.2.1. Intrigas aspekts darbā „Lidojošā lapsa no sniegotajiem kalniem“

Dzjin Jun raksturīgs savdabīgs stāstījuma stils, kas piešķir *vusja* žanram raksturīgo intrigas nokrāsu visiem viņa darbiem, arī darbā „Lidojošā lapsa no sniegotajiem kalniem“¹⁴² lasītājam tiek piedāvātas vairākas intrigas. Sākotnēji šis daiļdarbs parādījās *Min Bao* laikrakstā sēriju veidā¹⁴³, un tikai vēlāk tika apkopots un izdots kā grāmata.¹⁴⁴ Minētais cīņas mākslas romāns sastāv no 10 nodaļām, kurās kaujas epizodes ir iekļautas salīdzinoši mazākā skaitā nekā citos Dzjin Jun *vusja* žanra romānos, toties sajūsmas, piedzīvojumu un intrigas gars ir skaisti atspoguļots, visi notikumi ir savstarpēji cieši saistīti.

Grāmatas „Lidojošā lapsa no sniegotajiem kalniem“ struktūra ir unikāla ar dzīvīgiem stāstījumiem, literāriem paņēmieniem un izteiksmes līdzekļiem. Notikumi risinās Čanbai¹⁴⁵ kalnu reģionā aukstajā Mandžūrijā 137 gadus pēc Cjin dinastijas nodibināšanas. Laika ietvars romānā ir viena diena, taču stāsti, kas tajā ietverti, atspoguļo laiku un notikumus, kas risinājušies ilgā laika posmā mēnešus, gadus un pat gadu desmitus atpakaļ. Romānā vēstīts par galveno varoņu atklāsmēm un savstarpēji konfliktējošiem notikumiem, kurus papildina dažādas viltības, atriebības un pārpratumi. Tiek izklāstītas vairākas nozīmīgas konfrontācijas starp atsevišķiem bruņotiem grupējumiem un varoņiem - galveno varoni Hu Fei 胡斐, cīņu meistariem Hu Jidao 胡一刀, Miao Renfen 苗人凤, Tieņ Guinun 田归农 un Pin Asi 平啊四.

Nozīmīgākā kaujas aina norisinās romāna beigās, kad konflikts starp galvenajiem varoņiem sasniedz kulmināciju. Cīņas mākslas meistars Miao Renfen izaicina uz divcīņu vareno Hu Fei, kurš tiek dēvēts par Lapsu no sniegotajiem kalniem, kļūdaini domājot, ka Hu Fei ir apzināti uzmācies viņa meitai Miao Ruolan 苗若兰, taču patiesībā viņus saista

¹⁴⁰ Heng shan 恒山

¹⁴¹ Кузьмин Алексей. Цзинь Юн. Фантастический мир Цзянху, 2016. <https://proza.ru/2016/01/20/606> [skatīts: 30.04.2017.]

¹⁴² Xue Shan Fei Hu 雪山飞狐

¹⁴³ Darbs sākotnēji tika izdots Honkongas laikrakstā sēriju veidā no 1959. gada 9. februāra līdz 1959. gada 18. jūnijam.

¹⁴⁴ Hua Laura Wu. Reviewed work: *Fox Volant of the Snowy Mountain* by Jin Yong and Olivia Mok.. „China Review International“, University of Hawai'i Press Vol. 2, No. 1, 1995, 144.-147. lpp

¹⁴⁵ Changbai shan 长白山 - kalnu grēda, kas atdala Ķīnu no Ziemeļkorejas. (Encyclopedia Britannica <https://www.britannica.com/place/Changbai-Mountains> [skatīts: 26.04.2017.]

romantiskas attiecības. Cīņa ir vairāku piegājienu gara, un nenoved pie uzvaras, jo abi varoņi ir vienlīdz spēcīgi un prasmīgi cīņu mākslu meistari. Darbība norisinās uz augstas sniegotas un drūpošas klints malas. Hu Fei ir iespēja uzbrukt Miao Renfen un nogrūst viņu no klints, taču viņu pārņēm šaubas, apzinoties to, ka Miao nākotnē var kļūt par viņa sievas tēvu. Tomēr, ja viņš neuzbrūk, tad kaujas noslēgumam ir divi iespējamie iznākumi - viņiem abiem nokrīt no klints vai arī Miao viņu nogalinot. Abi varoņi paliek karādamies pie klints malas.

Dzjin Jun, romāna beigās aprakstot spraigo kauju, apzināti atstāj vietu lasītāja iztēlei, tādējādi radot intrigu par iespējamo cīņas iznākumu. Intrigas tēmas, kā jau iepriekš tika minēts, ir viens no Dzjin Jun darbu un *vusja* žanra elementiem. Autors lasītājus ar intrigu iepazīstina jau romāna sākumā, kad kāda cīņas mākslinieku kopiena uzzina par dārgumu lādi un sāk par to cīnīties. Netiek atklāts šīs dārgumu lādes saturs un iemesls, kādēļ varoņi par to ir gatavi cīnīties. Intrigas ainas, kas atstāj vaļu skatītāja iztēlei, ir viena no šī žanra izteiktākajām iezīmēm, ko savos darbos izmanto ne tikai *vusja* žanra rakstnieki, bet arī kinorežisori.

2.2.2. Cīņas mākslas metodes un *vusja* žanra izpausmes darbā „Smejošais, lepnais klejotājs no *Dzjanhu*“

Romāns „Smejošais, lepnais klejotājs no *Dzjanhu*“¹⁴⁶ arī tika izdots *Min Bao* avīzē sēriju veidā no 1967.-1969. gadam.¹⁴⁷ „Smejošais, lepnais klejotājs no *Dzjanhu*“ tika rakstīts ar nodomu kritiski atspoguļot valstsvīru jeb politiķu darbību. Autors Dzjin Jun komentē, ka šāda valstsvīru darbība ir bijusi novērojama visos laika posmos, tādēļ viņš šajā grāmatā tai ir pievērsis lielu uzmanību. Savā ziņā romāns var tikt dēvēts par politisku alegoriju, kas rakstīta *vusja* žanrā. Galvenie varoņi tiek vairāk aprakstīti kā valstsvīri, nevis kā cīņas mākslu varoņi. Lai gan romāna „Smejošais, lepnais klejotājs no *Dzjanhu*“ vēsturiskais laika posms nav skaidri minēts, tiek uzskatīts, ka tas, iespējams, ataino Min dinastijas laika posmu, turklāt, tajā laikā reāli eksistējošu politiķu darbību Dzjin Jun atspoguļo grāmatā, izmantojot tādus varoņus kā Lin Pindzi 林平之 un Jue Linšan 岳灵珊.¹⁴⁸

Romāna tematika ir par draudzību, mīlestību, maldināšanu, nodevību un kāri pēc varas, tajā iekļauti dažādi politiskie aspekti. Romāna galvenais varonis ir bārenis Linhu Čun 聆狐冲, kurš ir Huašan kopienas līdera Jue Bucjuņ 岳不群 māceklis. Detalizēti tiek

¹⁴⁶ Xiao Ao Jianghu 笑傲江湖

¹⁴⁷ Hamm John Christopher. Paper Swordsmen: Jin Yong and the Modern Chinese Martial Arts Novel. Honolulu: Univeristy of Hawai'i Press, 2006, 137. lpp

¹⁴⁸ Turpat.

aprakstīti Linhu Čun piedzīvojumu pilnie ceļojumi un tas, kā viņam izdodas kļūt par izcilu zobena kaujas meistarū. Arī šajā romānā, tāpat kā daudzos citos Dzjin Jun darbos, galvenais varonis ir liecinieks dažādām intrigām cīņas mākslu pasaulē, kā vienu piemēru var minēt cīņu par leģendāro zobenu manuskriptu, kuru ikviens vēlas iegūt savā īpašumā. Leģenda vēsta, ka manuskriptam, kurš atrodas Lin Pindži ģimenes namā, piemīt īpašas spējas. Cilvēkam apgūstot manuskripta mācību, tiek dots jauns spēks, enerģija, veiklība un izcīlas prasmes. Šī iemesla dēļ, daudzi cilvēki iekāro leģendāro manuskriptu.

Vusja romānu autori atklāti atzīst, ka nevar attēlot milzīgu laika posmu, tādēļ viņi koncentrējas uz konkrētu notikuma attīstības periodu, piemēram, laika posmu no bērnības līdz pieaugušam vecumam. Arī Dzjin Jun romānā „Smejošais, lepnaī klejotājs no *Dzjanhu*“ notikumu attīstība ir nevis burtiska, bet gan simboliska.¹⁴⁹

Galvenais varonis Linhu Čun grāmatas sākumā tiek attēlots jau pieaugušā vecumā un visi romāna notikumi ietver laika posmu vien dažu gadu garumā, tātad romāna izskaņā Linhu Čun ir tikai nedaudz vecāks nekā sākumā. Autors simboliski attēlo pāreju no varoņa bērnišķīgās dzīves uztveres, no izklaidēm pie daudz nopietnākas pieauguša cilvēka pasaules uztveres, sapratnes un sarežģītākiem dzīves notikumiem. Attīstās arī Linhu Čun cīņas prasmes, līdz ar to varonis pieredz strauju rakstura izaugsmi. Simboliski to varētu salīdzināt ar 10 gadīga zēna pārtapšanu par nobriedušu 40 gadīgu vīrieti. Kā salīdzinājumu var minēt Dzjin Jun grāmatu „Kondora varoņu atgriešanās“, kurā pāreja no bērnības uz pieaugušo dzīvi ir daudz vienmērīgāka un attiecināma uz daudz plašāku laika posmu. Kad lasītājs romāna pirmajās lapaspusēs tiek iepazīstināts ar galveno varoni Jan Guo 杨过, viņš vēl ir bērns, bet triloģijas beigās viņš ir cīņas nocietinājies un daudz pieredzējis pusmūža vīrietis. Pāiet desmit gadi pirms nepaklausīgais bērns kļūst par varoni, par uzticēšanās, līdzjūtības un piedošanas paraugtēlu. *Vusja* žānam raksturīgā cīņu mākslas izmantošana nostiprina šo transformāciju.¹⁵⁰

Kā jau iepriekš tika uzsvērts, *vusja* romānu būtiska iezīme ir cīņas mākslu pielietošana. Romānā „Smejošais, lepnaī klejotājs no *Dzjanhu*“ cīņas mākslu norise ir spilgti atainota vairākās nozīmīgās kaujās. Karavīra pienākums ir saglabāt taisnīgumu, kā arī palīdzēt vājiem un nevainīgiem cilvēkiem, tādēļ karavīram ir svarīgi attīstīt savas cīņas mākslas prasmes.

Nav noslēpums, ka cīņas mākslu romānos atspoguļotajiem cīnītāju tēliem piemīt vai nu pārcīlvēcīks spēks, vai ļoti prasmīgas kaušanās spējas.

¹⁴⁹ Кузьмин Алексей. Цзинь Юн. Фантастический мир Цзянху, 2016. <https://proza.ru/2016/01/20/606> [skatīts: 30.04.2017.]

¹⁵⁰ Turpat.

Romāna „Smejošais, lepnais klejotājs *Dzjanhu*“ galvenais varonis Linhu Čun savas cīņas prasmes attīsta laika gaitā, notikumiem progresējot. Grāmatā tiek aprakstīts kā viņš apgūst neskaitāmas efektīvas tehnikas, līdz kļūst par izcilu cīņas meistarū. To var manīt, piemēram, ainā, kur Linhu Čun dodas glābt Huašaņ skolas skolotāju un mūķenes, kuras bija ieslodzītas templī un ienaidnieki templi bija aizdedzinājuši. Šajā kaujā Linhu Čun lieliski demonstrē savas varonīgās cīņas prasmes.

Autors liek lasītājam noprast, ka Linhu Čun zina, ka šī cīņa ir nozīmīga un jāizglābj cilvēki, tādēļ par savām spējām nav laika šaubīties, turklāt Linhu Čun darbībām ir jābūt ātrākām par uguns liesmām, kas pārņem templi. Dzjin Jun varoņa aprakstītās kustības tiek atspoguļotas ļoti veiklā un prasmīgā cīņā, gala iznākumā tiek sakauti visi 40 ienaidnieki. Prasmīgo tehniku un ātro kustību dēļ, autors Linhu Čun apraksta gluži kā parādību, kurai neviens nepaspēj pat pieskarties. Ienaidniekiem, redzot, cik spēcīgs ir Linhu Čun, vairs nav vēlmes turpināt kauju ar viņu. Ir vērts pieminēt, ka varonis kaujā neizmanto zobenu, jo viņa iekšējā enerģija ir kļuvusi tik spēcīga, ka Linhu Čun var paļauties tikai uz to.

Brīdī, kad viņš ir uzveicis trīs ienaidniekus, kuri viņam uzbrūk ar zobeniem, tie nometot zobenus uz zemes, saka: „Apbrīnojamas prasmes! Man ir gods tev zaudēt šajā kaujā!“¹⁵¹ Šāds kompliments no ienaidnieka puses parāda to, ka Linhu Čun tiešām ir kļuvis par ļoti prasmīgu cīņas meistarū. Linhu Čun tēlu Dzjin Jun attēlo pārcilvēciskās darbībās, kas izpaužas apbrīnojamās cīņas tehnikās.

No tā var secināt, ka *Vusja* romānos karavīram ir svarīgi attīstīt neparastus cīņas mākslas paņēmienus un pielietot tos cēlu nolūku vadītam. Šeit būtu jāpiemin *jicji* 义气 jeb gatavība upurēties citu dēļ, lojalitātes cildināšana, kas skaidri parādās Linhu Čun rīcībā. Cīņas mākslu romānu pasaulē, *jicji* nav attiecināms tikai uz attiecībām starp draugiem, bet arī attiecībās starp mācekli un skolotāju, vienas skolas vai klana dalībniekiem.¹⁵² Šādu piemēru var saskatīt Linhu Čun darbībā, kad viņš dodas glābt skolotāju un mūķenes. Viņš to dara ne tikai tādēļ, ka tas ir taisnīgi un pareizi, bet arī tādēļ, ka viņus vieno klana biedru attiecības. Lai gan klana biedru savstarpējās attiecības nebūt nav tik tuvas, Linhu Čun uzskata par savu pienākumu palīdzēt šiem cilvēkiem, riskējot ar savu dzīvību, gatavībā cīnīties par citu dzīvībām. *Jicji dzjanhu* pasaulē tiek uzsvērta kā nozīmīga īpašība, jo tā parāda, ka cilvēki viens otram var uzticēties, paļauties un palīdzēt izdzīvot sabiedrībā, kurā valda daudz nekārtību.¹⁵³

¹⁵¹ Jin Yong/金庸. *Xiao ao jianghu/笑傲江湖*. Guanzhou: Guanzhou chuban she, 2010, 1030. lpp

¹⁵² Chen Pingyuan. *A History of Chinese Martial Arts Fiction*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, 91.-92. lpp

¹⁵³ Turpat, 181. lpp

Neskatoties uz to, ka Linhu Čun cīņas laikā paļaujas tikai uz savu iekšējo enerģiju, neizmantojot zobena spēku, cīņas aprakstos *vusja* žanra romānos tiek izmantoti ne tikai zobeni, bet arī cita veida ieroči. Kā jau iepriekšējā tekstā tika minēts, ieroči var būt ļoti dažādi, ne tikai zobeni un dunči, bet arī ļoti netipiski, piemēram, mūzikas instrumenti. Šajā darbā varonis Huandžun Gun 黄钟公, kurš ir Dēmonu sektas pakļautībā, kā ieroci izmanto ķīniešu mūzikas instrumentu *cjin* 琴.¹⁵⁴ Ar mūzikas skaņu palīdzību, traucējot cilvēka iekšējo enerģiju, viņš savus ienaidniekus vai nu apdullina, vai pat nogalina, to izmantojot kā savu ieroci kaujās.

Vēl viens nozīmīgs aspekts Dzjin Jun *vusja* žanra romānos ir ķīniešu tradicionālās medicīnas zināšanu pielietošana. Romānā „Smejošais, lepnais klejotājs no *Dzjanhu*“ kaujas uzvarēšanas nolūkos tiek pielietotas nāvējošas indes. Vairāku cīņas mākslu skolu spēks Dzjin Jun romānos slēpjas tieši indes pielietošanā. Ārsts, kurš parasti ir arī cīņas mākslu lietpratējs, un kurš māk pagatavot indi no tādām sastāvdaļām, kā piemēram zelta zīdārpīņi un krupji, ir nereta parādība šī autora darbos. Šāda tehnika parādīta arī romānā „Smejošais, lepnais klejotājs no *Dzjanhu*“, kurā viens no varoņiem Mu Gaofen 木高峰, domājot par savu drošību, vienmēr sev līdzī nesā indi. Indes pielietošana aizsardzības nolūkos ir tikai viens no tradicionālās medicīnas zināšanu izmantošanas veidiem, kā vēl vienu var minēt arī no Ķīnas tradicionālās medicīnas aizgūtu praksi, jeb *djeņsjue*, kas nozīmē akupunktūra un cīņā tiek pielietota, lai īslaicīgi paralizētu cilvēku. *Djeņsjue* tiek uzskatīta par nozīmīgu cīņas mākslu metodi un plaši tiek atspoguļota *vusja* žanra romānos.¹⁵⁵

Autora romānā aprakstītajās kaujas ainās, lasītāja uzmanību piesaista detalizēti, spilgti un dzīvīgi atainotās cīņas mākslinieku kustības un autora izmantotā valoda. Dzjin Jun detalizēti raksturo katru darbību, elpu aizraujošās cīņās par izdzīvošanu. Lai rosinātu lasītāju sekot līdzī visiem notikumiem un intrigām, autors atstāj kauju kulmināciju pašā romāna noslēgumā, īpaši aprakstot pēdējās notiekošās kaujas. Kā vienu no cīņām, iespējams visiespaidīgāko, var minēt Lin Pindži ilgi gaidīto atriebību par leģendārā manuskripta nolaupīšanu. Šajā ainā attēlota ne tikai saspringta, ātra un spēcīga cīņa, bet arī viena no iepriekš minētajām cīņas metodēm - indes pielietošana: „Pēc tam, kad Lin Pindži atguva savai ģimenei nozagto manuskriptu, un bija apguvis tajā aprakstītās tehnikas, viņš atriebības vadīts, augstasinīgi izsekoja un nogalināja visus savus ienaidniekus.“¹⁵⁶

¹⁵⁴ Ķīniešu daudzstīgu mūzikas instruments- cītara (Encyclopedia Britannica <https://www.britannica.com/art/qin-musical-instrument> [skatīts: 26.04.2016.])

¹⁵⁵ Li Jie. *Heroes in love: A comparative study of Jin Yong's novels*. University of California, Riverside, 12.2006. 3249763, 9. lpp

¹⁵⁶ Jin Yong/金庸. *San zhan liang sheng: Xiao ao jianghu 6 (yuan liu ban Jin Yong zuopin ji 60)/三戰兩勝：笑傲江湖 6 (遠流版金庸作品集 60)*. Taiwan: yuan liu chubian, 2008, 1447. lpp

„Pēdējā cīņā viņš savainoja vienu no saviem pretiniekiem tā, ka tam bija grūti pakustēties. Pēc tam kuprainais Mu Gaofen līdz aklumam apžilbināja Ju Čanhai 余沧海 un nocirta tam abas rokas. Apjucis no atvieglējuma, un skatoties uz iznīcināto Ju Čanhai, Lin aizkliboja līdz Mu Gaofen, kurš strauji apķēra Lin Pindži kājas. Lin Pindži gribēja doties prom, redzot, ka neskaitāmi daudz kaujinieku skrien uz viņa pusi, tomēr Mu Gaofen rokas bija pārāk cieši viņu sažņaugušas, tās bija gluži kā no dzelzs, tāpēc viņš izņēma savu zobenu un dūra to Mu Gaofen mugurā. No Mu kupra strauji sāka tecēt melns šķidrums. Lin Pindži, nesagatavodamies šādam pavērsienam, centās izvairīties no melnā šķidruma, liecoties prom no tā. Viņš bija aizmirsis, ka Mu joprojām bija sažņaudzis viņa kājas. Šķidrums trāpīja tieši viņa sejā, viņš sāpēs sāka kliegt. Izrādījās, ka Mu Gaofen savā kuprī nēsāja maisu ar indi, kura spēj nogalināt viņa ienaidniekus. Aizsedzot seju ar roku, Lin ar zobenu vairākas reizes iedūra Mu mugurā. Viņa dūrieni bija tik ātri un spēcīgi, ka Mu nespēja no tiem izvairīties. Tikmēr, izdzirdot skaļos blāvienus, Linhu Čun pieskrēja klāt un iekoda Lin Pindži labajā vaigā. Viņi visi trīs haotiski cīnījās. Mu skaļie blāvieni sāka izzust, Lin Pindži turpinot durt ar zobenu tam mugurā. Taču viņš ar spēcīgu kreisās rokas grūdienu atgrūda Ju Čanhai, kurš jau bija asiņais no galvas līdz papēžiem, viņš aizlidoja tālu prom, skaļi blaudams. Lai arī Mu jau bija ļoti novājināts, viņa rokas vēl joprojām bija cieši sažņaugušas Lin Pindži kājas. Lai atbrīvotos, viņš ar kreiso roku sataustīja Mu rokas un ar savu aso zobenu tās nocirta. Lin Pindži, skaļi blaūjot, un smeļoties, vairākas reizes sauca: „Esmu atriebies, esmu atriebies!“ Visi Huašaņ mācekļi izbrīnīti noskatījās šajā saspringtajā kaujā.“¹⁵⁷

No iepriekš rakstītā var secināt, ka Dzjin Jun romānā „Smejošais, lepnais klejotājs no *Dzjanhu*“ lasītājs tiek iepazīstināts ar saistošām intrigām, varoņi savu notikumu gaitā sastopas ar vairākām grūtībām un pārpratumiem, kas ilgst visu romāna gaitu, kā arī romāna darbība risinās vēsturisku notikumu fonā. Visi pieminētie aspekti pilnībā atbilst *vusja* žanram. Iespējams, lasītājam, kurš nav zinošs Ķīnas kultūrā un Ķīnas tradicionālajā medicīnā ir grūtāk saprotama kaujās pielietotā *cji* enerģija vai akupunktūras izmantošana nogalināšanas nolūkos, taču, izglītotam lasītājam, kuram ir nojausma par šādām tehnikām, ir ļoti aizraujoši to pamanīt šajā romānā atspoguļotajās cīņas mākslu ainās. Neskatoties uz izmantotajām cīņas mākslu tehnikām, zobenu pielietošanas, kā arī iepriekš minētās akupunktūras un *cji* enerģijas izmantošanas, attēlotās kaujas ir grūti atšķirt no patiesības un maldiem, jo autors cīņas ataino ticamas un reālistiskas, kas arī ir *vusja* žanra spilgta pazīme.

¹⁵⁷ Jin Yong/金庸. San zhan liang sheng: Xiao ao jianghu 6 (yuan liu ban Jin Yong zuopin ji 60)/三戰兩勝：笑傲江湖 6 (遠流版金庸作品集 60). Taiwan: yuan liu chubian, 2008, 1448. lpp

3. *Vusja* žanrs ķīniešu modernajā kino

3.1. *Vusja* žanra kino attīstības iezīmes

Kinematogrāfija jeb kino ir kinofilmu radīšanas process, kurā piedalās režisori, operatori, aktieri un citi profesionāļi. Tā ir kultūras un tautas saimniecības nozare - kinofilmu veidošana un demonstrēšana skatītājiem, kā arī māksla fiksēt kustīgus objektus gaismjūtīgā filmā un projicēt iegūtos attēlus uz ekrāna.¹⁵⁸ Kino, kā viens no pirmajiem masu komunikācijas faktoriem, ir svarīgs veids, kā zinātnieki un pētnieki var īstenot jautājumus par to, kā saprast vēsturi, sabiedrību un veicināt kultūras identitātes izaugsmi. Kinematogrāfija Ķīnā ir piedzīvojusi garu attīstības periodu.¹⁵⁹

Tradicionāli ķīniešu filmu attīstība iedalīta piecos posmos:¹⁶⁰

1) Pirmais posms ietver laika periodu no 1895.g. - 1934.g., kad Ķīna tika iepazīstināta ar kino kultūru. Ķīniešu filmu nozare uzplauka 1920.g. - 1930. gados, kad filmu industrija attīstījās galvenokārt Šanhajā, kas tajā laikā bija kosmopolītiskākā pilsēta Āzijā. Ārzemju producenti sadarbojās ar ķīniešu filmu režisoriem, kino aktieri sāka kļūt atpazīstami sabiedrībā, šis laiks tiek dēvēts par “zelta laiku” ķīniešu kinematogrāfijā.

2) Otrais posms ietver laika periodu no 1934.g. - 1949.g. Tas aizsākās ar skaņu filmu parādīšanos un noslēdzās īsi pirms Ķīnas Tautas Republikas nodibināšanas. Kad Komunistu partija nāca pie varas 1949.g., filmas tika uzskatītas kā propagandas ierocis, tādēļ filmu veidotāji zaudēja savu radošo brīvību.

3) Trešais posms ietver laika periodu 1949.g. - 1979.g., ar pastiprinātu maoistu kontroli, lielākā daļa ārzemju filmas tika aizliegtas un ķīniešu filmas tika pakļautas nopietnai cenzūrai. Kultūras Revolūcijas¹⁶¹ laiks tiek uzskatīts par neveiksmīgāko laika posmu Ķīnas kinematogrāfijā, kino nozares attīstība vājinājās.

4) Ceturtais posms ietver laika periodu no 1979.g. - 1989.g., kad Ķīnas skatītāji no jauna tika iepazīstināti ar ārzemju filmām un radās centieni pasauli aiz Ķīnas robežām iepazīstināt ar Ķīnas filmām. Kinematogrāfija atkal atdzīvojās.

5) Lai gan piektais posms sākās 1989. gadā, tiek uzskatīts, ka ir vēl sestais posms, kas aizsākās 1990. gadu sākumā un turpinās mūsdienās. Liela daļa režisoru, kuri aizsāka

¹⁵⁸ Spektors Andrejs. Skaidrojošā un sinonīmu vārdnīca. Mākslīgā intelekta laboratorija, 2009.-2017. <http://www.tezaurs.lv/> [skatīts: 30.04.2017.]

¹⁵⁹ Ye Tan, Zhu Yun. Historical Dictionary of Chinese Cinema. Plymouth: The Scarecrow Press, 2012, 1-6. lpp

¹⁶⁰ Turpat.

¹⁶¹ Wenhua Dageming 文化大革命 (1966.-1976.g.), politiska un sociālistiska kustība, kuru ierosināja Ķīnas Komunistiskās Partijas līderis Mao Dzeduns. Tās galvenie mērķi bija ieviest sociālismu, likvidējot kapitālismu, kultūras elementus un tradīcijas no Ķīnas sabiedrības. Šī kustība ievērojami ietekmēja valsts ekonomisko un sociālo stāvokli. (Curt Krauss Richard. The Cultural Revolution: A Very Short Introduction. New York: Oxford University Press, USA, 2012, 1. lpp)

piekto kino attīstības posmu ir mācījušies Pekinas Filmu Akadēmijā¹⁶², piemēram, filmas „Varonis” režisors Džan Jimou.¹⁶³ Viņš un citi bija pirmie absolventi filmu režisoru kategorijā, kopš Kultūras Revolūcijas, kuri sāka izmantot citu metodi filmu uzņemšanā, brīvāku un neierastāku pieeju, atsakoties no tradicionālajām, iepriekš pierastajām metodēm. Uzmanība tika pievērsta nevis ierastajai militāro spēku atrādīšanai, bet gan parasto iedzīvotāju ikdienas dzīves atspoguļošanai un politiskajiem aspektiem, uzmanību pievēršot nozīmīgu problēmu izpētei. Filmās „Tīģeris un pūķis”¹⁶⁴ un „Varonis”¹⁶⁵ ievadīja jaunu kino filmu ēru, ne velti tieši šīs filmas ir guvušas liela mēroga starptautiskus panākumus.¹⁶⁶

Analizējot literatūru, var redzēt, ka neilgā laika posmā modernā ķīniešu kinematogrāfija ir piedzīvojusi lielu attīstību. Šodienas ķīniešu kino tiek parādītas morālās un sociālās problēmas. Lai gan politiskais spiediens, finansālas grūtības un milzīga Holivudas konkurence traucē Ķīnas valsts sponsorētai kino attīstībai, jaunie kino filmu veidotāji ir sākuši uzņemt filmas, kuras piesaista arvien lielāku skatītāju un kritiķu uzmanību, gan Ķīnā, gan Honkongā, gan Taivānā, gan arī ārvalstīs. Iepriekš teiktais apliecina to, ka veidi, kā filmas Ķīnā, Honkongā un Taivānā tiek uzņemtas, izplatītas un atrādītas auditorijai, atrodas nepārtrauktā attīstības procesā. Lai gan mūsdienās Ķīna ik gadu izdod simtiem filmu dažādos žanros - sākot ar mūzikliem līdz šausmu filmām - īpašus panākumus gūst tieši cīņas mākslas žanrs ķīniešu kinematogrāfijā.¹⁶⁷

3.2. *Vusja* žanra kino strukturālie elementi

Vusja ir senākais cīņas mākslas žanrs ķīniešu kinematogrāfijā, kurš saglabājis savu popularitāti līdz mūsdienām. Vārdu savienojums *vusja pian* 武俠片, kas latviski nozīmē “*vusja* filma”, ir apzīmējums jebkurai cīņas mākslas filmai, kurā ietverti bruņnieciski paņēmieni.¹⁶⁸ Ķīniešu *vusja* filmas attīstījās no literārās tradīcijas. *Vusja* mantojums Austrumāzijā, īpaši Ķīnā, ir ļoti sens, saglabājies un attīstījies no stāstiem un pasakām par ķīniešu klejojošajiem bruņiniekiem, kas iekļauti daiļliteratūrā vai ierakstos. *Sja* karavīriem

¹⁶² Beijing Dianying Xueyuan 北京电影学院

¹⁶³ Zhang Yimou 张艺谋 (1950.g.)

¹⁶⁴ Wuhu canglong 卧虎藏龙 (2000.g.)

¹⁶⁵ Yingxiong 英雄 (2002.g.)

¹⁶⁶ Ma Ning, Robert Sklar. *A New Chinese Cinema: A Critical Account of the Fifth Generation*. “Cinéaste”, Cineaste Publishers, Inc Vol. 17, No. 3, 1990, 32. lpp

¹⁶⁷ Teo Stephen. *Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 57. lpp

¹⁶⁸ Ngo Sheau Shi. *The Shaw Brothers Wuxia Pian: An Early Identity and Business- Cultural Connection for the Chinese in Malaya*. *Kajian Malaysia*, Vol. 29, Supp. 1, 2011, 75-93. lpp

var izsekot jau Karojošo Valstu periodā¹⁶⁹. Šāda dziļi iesakņojusies kultūras forma ātri vien tika pielāgota ekrāniem, laika gaitā sāka uzņemt daudz *vusja* žanra filmas.¹⁷⁰ *Vusja* filmās tiek iekļauts priekšstats par nacionālo vēsturi, kas saistīts ar intrigām, piedzīvojumiem, sazvērestībām, brīnumainu izglābšanos pēdējā brīdī, pakaļdzīšanos, zobenkaujām un pat mistisku tēlu, piemēram, lapsas - vilkača, dēmonu, dzīvo miroņu parādīšanos, kuru dēļ filmas būtu attiecināmas arī uz fantastikas žanru. Cīņas skati tiek pasniegti kā radoša horeogrāfija, vai pat balets.¹⁷¹

Par pirmajām *vusja* filmām tiek uzskatītas filmas - „Romantika istabā uz rietumiem”¹⁷², kas uzņemta 1927. gadā un „Degošais Sarkanā Lotosa templis”¹⁷³ kas uzņemta Šanhajā 1928. gadā un balstīta uz Pindzjan Busjaošen darbu „Leģenda par Neparasto Varoni.” Šī filma tiek uzskatīta par prototipu *vusja* fantastikas žanram. Tājā ir iekļauti visi modernā *vusja* fantastikas žanra elementi, tajā skaitā specefekti, kas imitē lidošanas prasmes un pārdabiska spēka darbību.

1930. gadā valdība aizliedza *vusja* žanru, uzsverot, ka filmās ir iekļauta pret konfuciānismu vērsta tematika - vardarbība un pārdabiskas spējas, pamatojoties uz to, ka saturs varētu negatīvi ietekmēt Ķīnas jaunatni.

1950. gados skatītāji atkal varēja ieraudzīt šīs *vusja* filmas, kā arī tika radītas jaunas *vusja* žanra filmas, kurās tika iekļauti stilistiski elementi arī no Pekinas operas, piemēram, krāšņums un baleta elementi. Šajā sakarā vērts pieminēt vienu no ietekmīgākajiem un pazīstamākajiem Āzijas kino režisoriem - Hu Dzjiņcjuan¹⁷⁴, kurš savu atpazīstamību ieguva galvenokārt būdams režisors *vusja* žanra filmām. Viņš iedrošināja cīņas mākslu ainu horeogrāfus iespaidoties no ķīniešu operā uzvesto priekšnesumu ritmiskajām un plūstošajām kustībām. Izmantotie specefekti ļauj cīņai izskatīties vēl iespaidīgākai. Daudzi *vusja* žanra režisori ietekmējušies no režisora Hu Dzjiņcjuan veidotajām filmām.¹⁷⁵

1960. gados, jaunās literatūras kustības ietekme mainīja uzskatus par vienu vienīgu *sja* būtību, tam tika piedēvētas arī cilvēcīgas nepilnības un sarežģītāks raksturs, kas izpaudās arī kinematogrāfijā.¹⁷⁶

¹⁶⁹ Zhanguo shidai 战国时代 (475.-221.g.p.m.ē.)

¹⁷⁰ Teo Stephen. Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 57. lpp

¹⁷¹ Komms Dmitrijs. *Holivuda pie Jandzi*. “Arterritory.” 25.11.2014.

http://www.arterritory.com/lv/dzivesstils/kino/4224-holivuda_pie_jandzi/ [skatīts: 30.04.2017.]

¹⁷² Xixiangji 西厢记, režisors Hou Jao 侯曜 (1903.- 1942.g.)

¹⁷³ Huoshao Hongliansi 火烧红莲寺, režisors Džan Šičuan 张石川 (1890.- 1954.g.)

¹⁷⁴ Hu Jinquan 胡金銓 (1932.-1997.g.)

¹⁷⁵ Desser David, Fu Poshek. The Cinema of Hong Kong: History, Arts, Identity. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 113- 114. lpp

¹⁷⁶ Yin Eric. An Introduction to the Wuxia Genre. Australia, 2013. <http://www.heroic-cinema.com/eric/xia.html> [skatīts: 30.03.2017.]

Vusja žanra izplatība mūsdienās ir pārsniegusi Āzijas robežas, guvusi rietumu skatītāju atsaucību. Šeit var minēt tādas Holivudas fantastikas žanra filmas kā „Matriks”¹⁷⁷ un „X - cilvēki”¹⁷⁸, kuras gan stilistiski, gan mākslinieciski līdzinās *vusja* žanram. Rietumos ķīniešu cīņas mākslas filmas visbiežāk atpazīstamas kā *gun fu* 功夫 (*gun fu* rietumos pazīstams kā *kung fu*) filmas. Jāatzīmē, ka *gun fu* filmas ir reālistiskākas par *vusja* filmām, jo nav izcelti *vusja* žanram raksturīgie fantastikas elementi.¹⁷⁹

Vusja filmas, kombinējot kopā mūzikas, deju un cīņas mākslas elementus īpašā veidā, ir mākslas forma, kas pieder Ķīnas kultūras tradīcijai. Ķīniešu cīņas mākslas filmas pārsvarā tiek iedalītas divos galvenajos apakšžanros - *gun fu* filmas un *vusja* filmas.

Gun fu filmas ir jaunākas un galvenokārt vērstas uz roku cīņu atspoguļojumu, tiek izmantotas tradicionālās cīņas mākslas formas, īpaši specefekti netiek pielietoti. Lai gan šiem abiem apakšžanriem ir daudz kas kopīgs, tiem ir dažas nozīmīgas atšķirības, kas tos atdala vienu no otra. Tas spilgti pamanāms *vusja* filmās *sja* karavīru darbībā, kuriem piemīt neizmērojamas prasmes un spējas, piemēram, lidošana virs zemes, paceļoties virs koku galotnēm, tādējādi, spējot vieglāk izvairīties no ienaidnieka.¹⁸⁰

Rakstnieks un kinematogrāfijas pētnieks Stefans Teo apgalvo, ka: „Tas, kas būtiski atšķir *vusja* filmu no *gun fu* filmas, ir uzsvars uz īstu cīņu pēdējā.”¹⁸¹ Lai gan *gun fu* un *vušu* cīņas māksla atbalsta iekšēju mieru un tikumību, nevis agresiju un vardarbību, izmantotie kustību kompleksi, ieroču pielietošana un cīņas stili saglabā savu sākotnējo pašaizsardzības funkciju.

Vispazīstamākie *gun fu* filmu praktiķi un aktieri ir Li Dženfaņ, un Čeņ Ganšen¹⁸², pēdējais ir viens no pazīstamākajiem aktieriem pasaulē cīņas mākslas un spriedzes filmu nozarēs. Atpazīstamību viņš ir izpelnījies savu akrobātisko cīņas stilu un triku dēļ. Sākot ar 1970. gadu, viņš ir piedalījies filmu uzņemšanā gan kā aktieris, gan kā režisors, gan kā producents un scenārists. Interessants ir fakts, ka Čeņ Ganšen kā kultūras ikona ir parādījies arī animācijas filmās un datorspēlēs.¹⁸³

Ķīniešu *vusja* filmas reprezentē ķīniešu filmu žanru, kurā tiek spilgti izpausti taisnīguma un morāles principi, kā arī jau pieminētie tradicionālās cīņas mākslas elementi.

¹⁷⁷ The Matrix (1999.g., ASV), zinātniskās fantastikas un asa sižeta filma. Režisori- L. Vačovskis, E. Vačovskis.

¹⁷⁸ The X-men (vairākas filmu sērijas, sākot ar 2000.g., ASV), zinātniskās fantastikas filma.

¹⁷⁹ Baofu Peter. The Future of Post- Human Martial Arts: A Preface to a New Theory of the Body and Spirit of Warriors. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2009, 150. lpp

¹⁸⁰ Szeto, Kin-Yan. The Martial Arts Cinema of the Chinese Diaspora : Ang Lee, John Woo, and Jackie Chan in Hollywood: United States of America, Southern Illinois University Press, 2011, 113-114. lpp

¹⁸¹ Teo Stephen. Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 58. lpp

¹⁸² Chen Gangsheng 陈港生, viņa skatuves vārds ir Džekijs Čans 成龙 (1954.g.)

¹⁸³ Szeto, Kin-Yan. The Martial Arts Cinema of the Chinese Diaspora: Ang Lee, John Woo, and Jackie Chan in Hollywood: United States of America, Southern Illinois University Press, 2011, 113-114. lpp

Tiek iekļauti fantastikas elementi un specefekti, piemēram, vadīt *cji* enerģiju ar rokām vai acīm un pārkāpt fizikas un gravitācijas likumus, lidojot. Teorētiski *vusja* filmām galvenokārt vajadzētu koncentrēties uz klejojošo bruņinieku piedzīvojumiem, taču tā kā žanri mēdz savstarpēji sajaukties, tās mēdz saplūst ar komēdijas, melodrāmas, romantikas, šausmu un asa sižeta žanriem, kas īpaši izpaužas Honkongā uzņemtajās filmās.¹⁸⁴

Galvenie *vusja* elementi, kas veido filmas saturu ir karavīrs, bruņinieks, *sja*, prasme cīnīties ar zobenu - to visu reglamentē īpaši kodi un vieta, kurā tie uzturas - *dzjanhu*. Sevis un citu aizstāvēšanā ļoti nozīmīga ir prasme cīnīties ar zobena palīdzību, tādēļ bieži filmās tiek atainota bruņinieku degsme apgūt zobenu cīņu. *Sja* karavīri iemieso to, kas pazīstams kā *ven - vu* 文武. *Ven* pārstāv garīgo un pilsonisko pienākumu, bet *vu* pārstāv fizisko spēku un cīņas spēku. Tas darbojas harmonijā, līdzīgi kā *jiņ* un *jan*, veidojot harmoniska cilvēka ideālu. Fantastikas elementi apvienojas ar mitoloģiju, kas arī ir filmas pamata saturs.¹⁸⁵

Apkopojot iepriekš teikto, var secināt, ka šobrīd skatāmās *vusja* žanra filmas ar fantastikas elementiem, piemēram, varoņiem, kuri pārvar gravitācijas likumus, ar romantisku bruņinieku tēliem, un cīņas mākslu atainojumu, savu sākotnējo izcelsmi ir radušas ķīniešu daiļliteratūrā. Savukārt *vusja* filmu režisori, izmantojot māksliniecisko iztēli un fantāziju, ievērojot šī žanra izteiktākās īpašības, ir radījuši *vusja* kino - mākslas formu, kas pieder ķīniešu kultūras tradīcijai, kas, piesaistot skatītāju uzmanību visā pasaulē, gūst starptautisku atzinību.

3.2.1. Varonības aspekti Džan Jimou filmā „Varonis”

Ķīniešu režisors Džan Jimou, sadarbībā ar filmas „Tīģeris un pūķis” (par šo filmu plašāk tiek runāts 3.2.2. nodaļā) producentu Dzjan Džicjan¹⁸⁶, kino operatoru Du Kefen¹⁸⁷ un mūzikas autoru Taņ Duņ¹⁸⁸, radījis filmu „Varonis.” Šajā filmā atainots episks stāsts par varonību, varas būtību, cīņas mākslu, neatlaidību, mīlestību, nodevību, godu, slavu un sirds gudrību.

Režisors, producentis un aktieris Džan Jimou ir dzimis 1950. gadā Siaņas pilsētā. Viņš mācījies Pekinas Filmu Akadēmijā (absolvējis 1982. gadā), kopā ar citiem mūsdienās atpazīstamiem režisoriem, kuri tiek pieskaitīti pie piektā posma režisoriem. Uzskatīdami, ka

¹⁸⁴ Baofu Peter. The Future of Post- Human Martial Arts: A Preface to a New Theory of the Body and Spirit of Warriors. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2009, 33-37. lpp

¹⁸⁵ Chen Pingyuan. A History of Chinese Martial Arts Fiction. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, 244.lpp

¹⁸⁶ Jiang Zhiqiang 江志强 (1953.g.)

¹⁸⁷ Du Kefeng 杜可风 (1952.g.)

¹⁸⁸ Tan Dun 谭盾 (1957.g.)

ķīniešu filmām pietrūkst iztēles un kvalitātes, viņi centās ieviest inovācijas ķīniešu filmu nozarē, kas nereti ietvēra tematiku par valsts sociālajiem jautājumiem un vēsturi.¹⁸⁹

21. gs. sākumā Džan Jimou sāka pievērsties cīņas mākslu drāmām.¹⁹⁰ Ietekmējoties no Holivudas filmu grāvējiem, ķīniešu režisoru uzdevums bija izveidot modernizētu filmu un sižetu, ar uzsvāru uz ķīniešu identitātes atspoguļojumu, kas arī ir filmas „Varonis” pamatā. „Varonis” ir ievērojama ar māksliniecisku cīņas atainojumu un specifisku vizuālo stilu, kas panākts ar dažādām spilgtām dominējošām krāsām. Filma „Varonis” ir tikusi atzīta par vienu no ķīniešu mūsdienu labākajām cīņas mākslas filmām. Tajā tiek izklāstīti Ķīnas vēsturiskie fakti, varoņu tēli Ķīnas vēsturē un nacionālistiskās vērtības.

Filma stāsta par laika periodu, kad ilgstošo kara kulmināciju laikā, Ķīna bija sadrumstalota septiņās karaļvalstīs, kas savstarpēji cīnījās par vadošo lomu. Karojošo Valstu periods ilga daudzus gadus, līdz Cjiņ 秦¹⁹¹ karaļvalsts kļuva par spēcīgāko. Cjiņ karalis 秦王 (atveido aktieris Čeņ Daomin¹⁹²) plānoja iekarot citas karaļvalstis ar masveida armijas palīdzību, apvienot tās vienā impērijā un kļūt par pirmo imperatoru. Pārējās sešas valstis ar šādu risinājumu nebija apmierinātas, tādēļ tās sūtīja savus labākos kareivjus valdnieku nogalināt. Visbīstamākie no tiem bija trīs spēcīgi pretinieki un leģendāri slepkavas - Debesis 长空 (Jen Džji-dan¹⁹³), Lidojošā Sniegpārsla 飞雪 (Džan Maņju¹⁹⁴), un Salauztais Zobens 残剑 (Lian Čaovei¹⁹⁵). Kāds Vīrs Bez Vārda 无名 (Li Lieņdzje), drosmīgs kareivis, no parasto iedzīvotāju vidus, atnesa visu trīs leģendāro slepkavu zobenus, sacīdams, ka ir izcils cīnītājs, taču imperatoram radās aizdomas, ka patiesībā tiek plānota viņa slepkavība. Filmā viens un tas pats stāsts tiek parādīts no trim dažādiem skata punktiem.¹⁹⁶

Filmā bieži izskan frāze Zem Debesīm jeb Mūsu Zeme *tieņjsja* 天下¹⁹⁷, kas tiek attiecināta uz visu Ķīnu. To var attiecināt gan uz iedzīvotājiem, gan dabas resursiem un parādībām, gan uz visu pārējo, kas mīt zem debesīm. Tā kā šajā jēdzienā ietilpst dažādi aspekti, tad dažkārt tas netiek pietiekami skaidri formulēts. Neskatoties uz to, ka *tieņjsja* ir

¹⁸⁹ Leiwei David. *Capturing China in globalization: the dialectic of autonomy and dependency in Zhang Yimou's cinema*, Texas Studies in Literature and Language., Vol. 49 Issue 3, University of Texas Press, 2007, 25. lpp

¹⁹⁰ Turpat.

¹⁹¹ Qin (221.g.p.m.ē.-206.g.p.m.ē.)

¹⁹² Chen Daoming 陈道明 (1955.g.)

¹⁹³ Yen Ji-dan 甄子丹 (1963.g.)

¹⁹⁴ Zhang Manyu 张曼玉 (1964.g.)

¹⁹⁵ Liang Chaowei 梁朝伟 (1962.g.)

¹⁹⁶ Qiong Yu Sabrina. *Jet Li: Chinese Masculinity and Transnational Film Stardom*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2012, 33-40. lpp

¹⁹⁷ Vārds *Tianxia* sastāv no diviem elementiem, *Tian* 天 nozīme ir “diena”, “debesis”, *Xia* 下 nozīme ir “zem”, “apakšā”. Parasti to tulko “Zem debesīm”, uz to attiecinot visas parādības un elementus, kas sastopami uz Zemes. *Tianxia* ir sens ķīniešu kultūras koncepts, kas ir veidojis ķīniešu pasaules redzējuma pamatu. (Tingyang Zhao. *Rethinking Empire from a Chinese Concept of All-under-Heaven (Tian-xia)*, “Social Identities”, Vol.12, No.1, 2006, 1. lpp)

ticis pieminēts dažādu intelektuāļu un politiķu darbos, arī viņu skaidrojumi par tā nozīmi, atkarībā no konteksta, atšķiras.¹⁹⁸

Pirmo reizi šajā filmā *tieņša* parādās epizodē, kur Salauztais Zobens cenšas pārliecināt Vīru Bez Vārda nenoslepkavot Cjiņ karali. Aina norisinās smilšainā tuksnesī, kad Salauztais Zobens nespēj uzveikt Vīru Bez Vārda, kurš saka: „Tava enerģija vājinās. Tu nebūsi spējīgs mani apstādināt”, uz ko Salauztais Zobens viņam atbild, lai vismaz atļauj viņam sniegt padomu divos vārdos. Viņš paņēma zobenu un smiltīs uzrakstīja *tieņša* ar ķīniešu rakstzīmēm, kas tajā brīdī liek aizdomāties ne tikai galvenajam varonim, bet arī skatītājam. Cilvēki ir cietuši ilgu karadarbības gadus, vienīgi Cjiņ karalis var apstādināt karadarbību, apvienojot Ķīnu (Zemi zem debesīm). Vīrs Bez Vārda saprata, ka viena cilvēka ciešanas nav tas pats, kas visas Nācijās ciešanas, tādēļ viņš izlēma nenogalināt Cjiņ karali. Filmas režisors liek skatītājam nojaust, ka varonis ir nevis tas, kurš katru brīdi sniedz pēc zobena, bet gan tas, kurš spēj šo zobenu nolikt malā, iestājoties par vispārēju mieru. Šīs filmas atziņa varētu būt, ka zobens kareivim tiek dāvināts nevis lai nogalinātu, bet, lai nestu mieru.

Katra cīņas aina ir kā mākslas darbs gan epizodē, kad Lidojošās Sniegpārslas un Salauztā Zobena skolnieces - Mēness 如月 (Džan Dziji¹⁹⁹) cīņa norisinās gan uz zemes, gan paceļoties virs koku galotnēm, gan epizodē, kur Debess cīnās ar Vīru Bez Vārda, ar zobenu caurdurot lietus pilienus, kāda dziesminieka mūzikas pavadījumā. Mūziku un cīņu vieno spriedze, roku veiklība, emocionāls skrējienis pretī klusumam, izskanot kā pēdējiem mūzikas akordiem, tā arī zobenu skaņām.

Filma „Varonis”, iespējams ir pirmā *vusja* filma Ķīnā, kas iezīmē, kā šis žanrs sasniedz nacionālās formas virsotni kontinentālajā Ķīnā. Šī filma ir nozīmīga kā vēstures apliecinājums un pierādījums tam, ka klejojošie bruņinieki, šajā gadījumā slepkavas, ir vēstures virzītāji.²⁰⁰

Interesants ir filmas „Varonis” redzējums par to, kurš ir ir varonis, tā ir šīs filmas galvenā mīkla.²⁰¹ Pēc vēsturnieka Sima Cjeņ viedokļa, klaiņojošais bruņinieks - slepkava, varētu tikt uzskatīts par varoni, glābjot tautu no tirāniem un despotiem. Šī filma piedāvā vairākus klejojošos bruņiniekus kā iespējamus stāsta varoņus, šādā veidā tiek izpausts varonības aspekts filmā. „Varonis” var tikt uzskatīta arī kā tēze par zobenu, par tā atbilstošu lietojumu un klejojošo bruņinieku simboliku. Viens no klejojošiem bruņiniekiem ir tēls, kura

¹⁹⁸ Lan Feng. *Zhang Yimou's Hero: Reclaiming the Martial Arts Film for All under Heaven*. “Modern Chinese Literature and Culture”, Vol. 12, No. 1, Foreign Language Publications, 2008, 1-43. lpp

¹⁹⁹ Zhang Ziyi 章子怡 (1979.g.)

²⁰⁰ Teo Stephen. *Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 10. lpp

²⁰¹ Turpat.

vārds ir Salauztais Zobens un, kurš ir kaligrāfijas praktizētājs. Veids, kā viņš raksta vārdu zobens, tiek parādīts imperatoram, ar cerību izraisīt tā atklāsmi. Visbeidzot imperatoram arī rodas atklāsme par zobenu - kā cilvēka un zobena vienotību, par zobenu, kurš ir gan rokā, gan sirdī. Zobenam ir jāpaliek makstī, lai cilvēcei būtu miers. Imperatoram, esot tirānam, nav iespējams pastāvēt bez zobena rokā, un tieši tāpēc tik daudz slepkavu visos laikos tiecas izbeigt imperatora dzīvi.²⁰²

Filmā „Varonis”, slepkavam vārdā Vīrs Bez Vārda izdodas piekļūt tuvu klāt imperatoram, tomēr viņš atļauj tam palikt dzīvam, lai imperators varētu apvienot vairākas karaļvalstis un izveidot vienotu tautu. Šajā gadījumā Vīrs Bez Vārda varētu tikt uzskatīts kā varonis, bet tik pat labi arī imperators Cjiņ varētu būt varonis. Imperators Cjiņ sasniedz augstāko atklāsmi par zobenu, proti, to, ka zobens nes mieru. Filma „Varonis” sekoja divām citām filmām - režisora Džou Sjaoven²⁰³ filmai „Cjiņ imperatora slavas dziesma”²⁰⁴ un režisora Čan Kaige²⁰⁵ filmai „Imperators un slepkava”²⁰⁶, kas līdzīgi vēstīja par Cjiņ imperatoru un slepkavām, kuri vēlas imperatora nāvi. Visas trīs filmas demonstrē piektās paaudzes kino redzējumu par *vusja* žanru kā vēsturiski nacionālistisku, kur *sja* gars izpauž bruņniecības principu, savstarpēji sasaistot to ar ideju par tautu.²⁰⁷

Apkopojot iepriekš minēto, var secināt, ka *vusja* žanrs tiek izmantots, lai izpaustu nacionālās vērtības, izmantojot vēsturiskus faktus un alegoriskus tēlus. Filmā „Varonis” spilgti parādīts orientālisms²⁰⁸, piemēram, izmantojot krāsas, kostīmus un dekorācijas. Filmā ar nodomu tiek izmantotas Ķīnas kultūrā nozīmīgas krāsas, piemēram, sarkanā krāsa uzsvērta kā ķīniešu labklājības un veiksmes krāsa. Kinokritiķi bieži vien *vusja* žanru asi kritizē par fantastikas elementu pārspīlēšanu un karojošo domāšanu, taču tajā pašā laikā atzinīgi novērtē tā estētisko pusi un uzsvaru uz nacionālajām vērtībām, tas tiek attiecināts arī uz filmu „Varonis” un citām režisora Džan Jimou filmām.

²⁰² Teo Stephen. Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 185. lpp

²⁰³ Zhou Xiaowen 周晓文 (1954.g.)

²⁰⁴ Qin Song 秦颂 (1996.g.)

²⁰⁵ Chen Kaige 陈凯歌 (1952.g.)

²⁰⁶ Jingke Ci Qin Wang 荆轲刺秦王 (1988.g.)

²⁰⁷ Hutters Theodore. *A New Way of Writing: The Possibilities for Literature in Late Qing China, 1895- 1908*. “Modern China”, 14:3, 07.1988., 270. lpp

²⁰⁸ Vispārīgs apzīmējums Austrumzemju kultūru ietekmei Eiropas mākslā. Sācis izplatīties 18.-19.gs., pieaugot Eiropas mākslinieku iespējai iepazīties ar Austrumu kultūru ceļojumu gaitā. (Oxford Dictionary <https://en.oxforddictionaries.com/definition/orientalism> [skatīts: 26.04.2017.]

3.2.2. Sievietes klejojošās bruņinieces un transnacionālie aspekti filmā „Tīģeris un pūķis”

Filma „Tīģeris un pūķis” uzņemta 2000. gadā, gūstot gan komerciālus panākumus, gan starptautisku atzinību. Tās režisors, scenārists un kinoproducents Li An²⁰⁹, rietumos zināms kā An Li, ir režisējis dažāda žanra filmas. Viņa filmas parāda apspiestās un apslēptās emocijas. Šīs emociju lādiņš ir tas, kas piesaista skatītāju uzmanību, gūstot starptautisku atzinību. 2000. gadā filma pārsteidza Kannu kinofestivāla publiku, ienesot orientālā kino viskomerciālākajā žanrā - cīņas mākslu filmās - jaunas dvesmas, poetizējot cīņu ainas, pārvēršot tās horeogrāfiski smalkā, skaistā dejā, kurās tiek ignorēts Zemes pievilkšanās spēks. Li An *vusja* definē kā “sava veida unikālu ķīniešu fantāziju.”²¹⁰

Filmā „Tīģeris un pūķis” ir jūtama gan *vusja* daiļliteratūras ietekme, gan ietekme no Honkongas *vusja* žanra filmām, kā arī daoistu kultūras ietekme.²¹¹ Li An filmu režisējis, ietekmējoties no rakstnieka Van Dulu *vusja* romāna „Tīģeris un pūķis”, nedaudz izmainot saturu un iznākumu. Kinorežisors atzīst, ka Van Dulu grāmatu izlasījis vairākas reizes. Viņš vēlējās uzņemt filmu par šo grāmatu, izlasot grāmatas pēdējo notikumu, kur varone Ju Dzjaolun 玉娇龙 (atveido aktrise Džan Dziji) nolec jeb nolido no tilta, kas ir nozīmīgs pavērsiens grāmatas beigās.²¹²

Grāmatā notikumi risinās iedomu pasaulē Ķīnā Cjin dinastijas laikā, kur detalizēti tiek aprakstīta varoņu Ju un Lo sadarbība un tēva nāves atriebības plāni, taču Li An daļu par Lo ir izņēmis, tā vietā, koncentrējoties uz citas nozīmīgas sievietes darbību romānā. Filmā runa ir par diviem slaveniem cīņas mākslas meistariem, (Džou Žuņfa²¹³ un Jan Džicjun²¹⁴) kuriem nepieciešams atgūt leģendāro zaļo likteņzobenu, kuru nozagusi kāda jauna, dumpinieciska aristokrātu sieviete. Filmā attēlotā vide un fantastikas elementi ļauj noticēt tam, ka varoņi lido gaisā, staigā pa ūdens virsmu, cīnās uz jumtiem un koku virsotnēs.²¹⁵

Režisors filmu veidojis, balstoties uz savu iedomu Ķīnu: „Šī filma ir kā sapnis par Ķīnu, kāda tā nekad nav bijusi realitātē, vienīgi manās bērnības atmiņās Taivānā.” Viņa

²⁰⁹ Li An 李安 (1954.g. Taivāna). 1978. gadā ieradies ASV, studējis kinomākslu Ņujorkas Universitātē. (Dilley Whitney Crothers. The Cinema of Ang Lee: The Other Side of the Screen. Columbia University Press, 2015, 1. lpp)

²¹⁰ Chiang Chih-Yuan. Theorizing Ambivalence in Ang Lee's Transnational Cinema. New York: Peter Lang AG, 2012, 64. lpp

²¹¹ Dilley Whitney Crothers. The Cinema of Ang Lee: The Other Side of the Screen. Columbia University Press, 2015, 3. lpp

²¹² Deppman Hsiu- Chuang. Adapted for the Screen : The Cultural Politics of Modern Chinese Fiction and Film. Honolulu: University of Hawaii Press, 2010, 14.lpp

²¹³ Zhou Runfa 周润发 (1955.g.)

²¹⁴ Yang Ziqiong 杨紫琼 (1962.g.)

²¹⁵ Szeto, Kin-Yan. The Martial Arts Cinema of the Chinese Diaspora: Ang Lee, John Woo, and Jackie Chan in Hollywood: United States of America, Southern Illinois University Press, 2011, 36-38. lpp

idejas nākušas, skatoties cīņas mākslas filmas un lasot mīlas romānus.²¹⁶ Tā ir ievērojama ne tikai ar episkām cīņu ainām un mistisku kinematogrāfiju, bet arī ar vizuāli skaistu Cjin dinastijas attēlojumu.

Filma ir transnacionāla²¹⁷ dažādās nozīmēs. Globālā popularitāte parāda, ka Li An veiksmīgi piesaista starptautisku auditoriju. Režisors filmā ir apvienojis rietumu un austrumu pasauli. Viņš ir unikāls ar savu spēju iejusties un filmēt jebkurā kultūrvidē, iespējams pat daudz labāk par tai piederīgo.²¹⁸ Tā kā visa producentu un aktieru komanda ir no dažādām Ķīnas vietām, no Āzijas un no Amerikas Savienotajām Valstīm, tad var teikt, ka šīs filmas tapšana un ieguldījums tajā ir transnacionāls. Keneta Čana, rakstniece un aktrise no Honkongas savukārt uzsver, ka filmas daudznozīmīgums ir sasniegts ar tās transnacionālajiem radīšanas apstākļiem.²¹⁹

Lai gan tā nav tipiska *vusja* žanra parādība, taču ir filmas, kurās ne tikai vīrieši ir parādīti kā spēcīgi cīnītāji, bet arī sievietes. Sieviešu lomas filmā „Tīģeris un pūķis” parāda sievietes - cīnītājas spēku, neatlaidību, cieņu un godu, skaidri apzinoties savas vēlmes un spējas. Filmā attēlotas trīs dažāda vecuma un sociālā statusa sievietes. Filma vērsta uz dažādām sieviešu personām, kas iet atšķirīgus dzīves ceļus, taču sastopas ar līdzīgiem šķēršļiem. Viņas visas uzņemas lomu gan kā sieviete - cīnītāja, gan arī kā padevīga sieviete.²²⁰ Sieviešu kaušanās tehnika ir atainota tikpat veiksmīgi kā vīriešu, skatītājam ne mirkli neliekot šaubīties par viņu spējām.

Filma iesaka atgriezties pie *vusja* pamatiem, ne tikai pie fantāzijas par pārdabisku varoni, bet arī pie *sjaji* 俠义 jeb taisnīguma un bruņnieciskas uzvedības meklējumiem. Li An šo filmu ir veidojis par sievieti kā klejojošo bruņinieci. Filmas centrālais tēls ir bruņiniece, kuru sauc Ju Dzjaolun, angļu subtitros viņa tiek saukta par Dženu. Viņas tēls ir pretrunīgs, tāpēc, ka viņa ir gan varone, gan ļaundare. Šīs pretrunas izpaužas tādā veidā, ka viņa nojauca labā un ļaunā stereotipus. Ju Dzjaolun slepeni trenējās Vudan cīņas mākslu skolā pie meistas, kura apveltīta ar ļaunu raksturu. Šo sievieti meklē Li Mubai 李慕白 ar mērķi atriekt sava meistara sklepkavību. Iepriekš minētā persona nozog Li Mubai 300 gadus veco zaļo likteņzobenu, kuram piemīt spējas caururbt metālu, neatstājot nekādas pēdas.

²¹⁶ Lee Ang, Schamus James, Corliss Richard, Bordwell David. *Crouching Tiger, Hidden Dragon: A Portrait of the Ang Lee Film*: New York, New Market Press, 2000, 7. lpp

²¹⁷ Transnacionāls - tāds, kas pastāv, noris vairākās, daudzās valstīs, attiecas uz vairākām, daudzām nācijām, tautām. (Spektors Andrejs. Skaidrojošā un sinonīmu vārdnīca. Mākslīgā intelekta laboratorija, 2009.-2017.g. <http://www.tezaurs.lv/#/sv/transnacionals> [skatīts: 30.04.2017.]

²¹⁸ Teo Stephen. *Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 2. lpp

²¹⁹ Kenneth Chan. *The Global Return of the Wu Xia Pian*, "Cinema Journal", Vol. 43, No. 4., 10. lpp

²²⁰ Szeto, Kin-Yan. *The Martial Arts Cinema of the Chinese Diaspora : Ang Lee, John Woo, and Jackie Chan in Hollywood*: United States of America, Southern Illinois University Press, 2011, 40. lpp

Zaļais likteņzobens tiesiski pieder viņai, jo viņa ir ieguvusi visaugstāko Vudan cīņas mākslas formu. Ju Dzjaolun uzskata, ka viņa ir vienīgā persona, kurai ir tiesības uz šo zobenu.

Šī tēma, kas ir aizgūta no Van Dulu romāna, ir viena no tipiskajām *vusja* žanra tematikām. Pamatojoties uz centrālo notikumu - zobena zādzību, filma „Tīģeris un pūķis” kļūst par sievietes klejojošās bruņnieces morālās rīcības un uzvedības tēzi.

Filmā ir postmoderniskas tendences, kuras spilgti izpaužas Ju Dzjaolun attiecībās ar Ju Sjiulien 俞修炼, attiecībās, kuras virzās no zvērinātām ienaidniecēm līdz zvērinātām māsām, kā arī attiecībās ar Li Mubai, kas izpaužas kā nenoteikta saikne starp meistarū un mācekli.²²¹ Šajās attiecībās var saskatīt filmu veidotāju atbildes par *vusja* žanru un tā arhetipiem, galvenokārt par sievietes, kā ceļojošas bruņnieces arhetipu.

Var pamanīt, ka filmas fokuss uz Ju Dzjaolun ir kā veikts ar nodomu, lai nojauktu vīrišķā varoņa tradīciju *vusja* žanrā. Iespējams, ka autors to dara ar nolūku, lai uzrunātu rietumu auditoriju. Tas parādās arī pēdējā filmas ainā, kur Ju Dzjaolun lec no tempļa tilta Vudan kalnā. To var uzskatīt arī kā vainas izpirkšanu, jo Ju Dzjaolun ir netieši izraisījis Li Mubai nāvi. *Vudanšan* kalns 武當山 ir daoisma svētais kalns. Nolecot no šī kalna, viņa pārnestā nozīmē uzsāk “nemirstības sasniegšanas *dao*²²² meklētāju ceļu”, kontrastā tam Li Mubai iet bojā, nerasniedzot apskaidrības svētlaimi. Ju Dzjaolun nolecot no tempļa, Li Aņ skatītājiem neatklāj filmas iznākumu - to, vai Ju Dzjaolun ir gājusi bojā, vai izdzīvojusi, un *vusja* žanram tik raksturīgā intriga paliek neatklāta. Filmās nobeigumā redzams, kā Ju Dzjaolun ķermenis izgaist neskaitāmās mākoņu kārtās. Šāds filmas nobeigums atstāj skatītājus intrigā un ļauj skatītājiem pašiem izdarīt secinājumus. Tas, šķiet, ir galvenais mērķis, ko cīņas mākslu literatūra un filmas cenšas paveikt, nogādājot auditoriju utopiskā pasaulē, kur ikdienišķas problēmas, situācijas un dažādas robežas kļūst nenozīmīgas. Sirreālais filmas nobeigums padara Ju Dzjaolun kritienu kā izešanu ārpus civilizācijas robežām.²²³

No iepriekš minētā var secināt, ka Li Aņ, uzsverot sievietes, klejojošās bruņnieces personību un darbību, pūlas izjaukt vīrišķā varoņa tradīcijas. Pēc rakstnieka Dominika

²²¹ Teo Stephen. Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 2. lpp

²²² Dao 道 ir ļoti daudznozīmīgs. Tas pauž daoisma pamatideju, tas ir “pareizs, dabisks ceļš, kas aptver debesis un zemi.” Tas var būt gan lietvārds, gan darbības vārds (“ceļš”, “metode”, “Visuma pamatprincips”, “dabas ritums”, “iet pa ceļu”, “sekot”, “teikt”) (Baltgalve Agita, Avvakumova Svetlana, Gorbačeva Marija, Koltova Marija. Ievads senķīniešu valodā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 40. lpp)

²²³ Deppman Hsiu- Chuang. Adapted for the Screen: The Cultural Politics of Modern Chinese Fiction and Film. Honolulu: University of Hawaii Press, 2010, 32. lpp

Meinona teiktā²²⁴, sievietes klejojošās bruņnieces personība tradicionāli ir daudznozīmīga, taču, parādot šo tēlu rietumu auditorijai, sieviete klejojošā bruņniece ir pilnībā svaigs tēls rietumnieku skatījumā. Nav pierasts redzēt sievieti kā dominanto cīnītāju kaujas darbību ainās. Tas varētu nozīmēt, ka sieviete klejojošā bruņniece, tēlaini izsakoties, iznākusi ārā no ķīniešu versijas Aladina lampas, kaut arī patiesībā viņa ir daļa no senas ķīniešu kino un literatūras tradīcijas.

Sieviete klejojošā bruņniece ir 2000 gadu sens tēls. Ir daudz piemēru gan literatūrā, gan kino. Dženas tēlu var salīdzināt ar daudznozīmīgo tēlu - Jan Hueidžen filmā „Sieviete karotāja”²²⁵ kurš balstīts uz Pu Sunlin²²⁶ romānu „Sieviete karotāja.”²²⁷

Filma, iespējams, paredzēta rietumu skatītājiem, ar domu parādīt cīņas mākslas formas rietumniekiem saprotamā veidā. Kino kritiķi uzskata, ka filmas lielākais sasniegums ir tas, ka filma bija spējīga sniegt vēstījumu par sievieti klejojošo bruņniecei aiz Ķīnas robežām, izdarot to veiksmīgāk, nekā Hu Dzjiņčjuaņ ar filmu „Sieviete karotāja” 25 gadus iepriekš. Iespējams, ka pasaule tad vēl nebija gatava sievietes klejojošās bruņnieces tēlam, arī *vusja* žanrs bija svešāks nekā tagad.²²⁸ Lai gan filma rietumos un Taivānā ir guvusi veiksmīgus panākumus, tomēr Honkongā un kontinentālajā Ķīnā tās panākumi nav tik labi novērtēti. Režisors uzskatīja, ka filma atzinību izpelnīsies Austrumāzijas skatītāju vidū, kuri pirms tam bija izrādījuši lielu interesi par cīņas mākslas filmām, taču lielākas atsauksmes filma sasniedza rietumos, nevis austrumos.²²⁹

Kā atzīst kinokritiķi - filma „Tīģeris un pūķis” ir sasniegums, kas estētiskā veidā demonstrē ķīniešu kultūras mantojumu kā kaut ko transnacionālu. Scenāriju autors Džeims Šamuss²³⁰ un režisors Li Aņ ar *vusja* žanra palīdzību iepazīstināja pasauli ar ķīniešu tradīcijām un kultūru.²³¹ Jāuzsver, ka tieši šis žanrs ir tas, kas atļāva pārnest ķīniešu kultūras mantojumu transnacionālā līmenī, kā arī šīs filmas panākumi transnacionālā līmenī nozīmē to, ka *vusja* var pārsniegt nacionālās un kulturālās robežas.

²²⁴ Dominique Mainon and James Ursini, *The Modern Amazons: Warrior Women on Screen*, Pompton Plains, NJ: Limelight Editions, 2006, 247. lpp

²²⁵ Xia nu 俠女 (1971.g.)

²²⁶ Pu Songling 蒲松齡 (1640.- 1715.g.)

²²⁷ Kenneth Chan. *The Global Return of the Wu Xia Pian*, „Cinema Journal“, Vol. 43, No. 4., 11. lpp

²²⁸ Teo Stephen. *Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, 3. lpp

²²⁹ Turpat, 4. lpp

²³⁰ James Allan Schamus (1959.g.), amerikāņu izcelsmes scenārists un producents.

²³¹ Turpat, 4.-5. lpp

Secinājumi

- 1) Analizējot un apkopojot literatūru par *vusja*, var secināt, ka *vusja* kā daiļliteratūras žanrs ir noformējies tikai 20.gs. Par žanra pamatlicējiem tiek uzskatīti rakstnieki Džjin Jun un Gu Lun, kuri apvienoja ķīniešu klasisko literatūru, tautas teikas un agrākos cīņas mākslu un vēsturiskos romānus, kā rezultātā attīstījās *vusja* žanrs ar vērīgi izstrādātu stāsta struktūru - tāds, kādu to pazīst modernā sabiedrība.
- 2) Par svarīgu 20. gs. *vusja* romāna iezīmi tiek uzskatīts literārā darba apjoms. Īsie romāni un stāsti apraksta kaujas *dzjanhu*, taču tie nevar pietiekami izklāstīt notikumus, piesaistot lasītāja uzmanību ilgākam laika periodam. Lai autors panāktu ilgāku lasītāja interesi, *vusja* romāni bieži tiek izdoti vairākās sērijās, kā piemēram, Džjin Jun triloģija „Leģenda par Kondora varoņiem”, „Kondora varoņu atgriešanās” un „Leģenda par Debesīm un pūķa slepkavību”, kuros darbojas vieni un tie paši varoņi.
- 3) Nozīmīgi aspekti, kas veicinājuši *vusja* žanra izplatību mūsdienās:
 - romantikas tēmu izmantošana, kas agrākajos cīņas mākslu romānos vai nu netika iekļauta, vai kalpoja kā nenozīmīgs fona motīvs. Modernajā cīņas mākslu literatūrā romantikas tēmas ir ieguvušas vienu no centrālajām lomām;
 - *vusja* žanra parādīšanās kinematogrāfijā.
- 4) Atšķirībā no Eiropas klejojošā bruņinieka tēla, kurš vienmēr ir vīrietis, *sja* tradicionāli var būt gan vīrietis, gan sieviete. Sievietes klejojošās bruņinieces tēls ir aptuveni 2000 gadu sens. *Vusja* žanra kino mēdz parādīt arī sievieti kā dominanto cīnītāju kaujas darbību ainās. Parādot šo tēlu rietumu auditorijai, sieviete klejojošā bruņiniece ir pilnībā svaigs tēls rietumnieku skatījumā.
- 5) *Vusja* žanra izplatību pamato tas, ka *vusja*, sākot no pašiem pirmsākumiem līdz pat mūsdienām, nezaudē savu aktualitāti. Tas būtu skaidrojams ar to, ka *vusja* tiek runāts par tēmām, kas visos laikos ir bijušas aktuālas ķīniešiem - varonība, morāle, taisnīguma jēdziens, pretošanās ļaunajam, pievēršanās mūžības un nemirstības jautājumiem, apskaidrības sasniegšanai un atklāsmēm.
- 6) *Vusja* žanru modernajā kino var uzskatīt arī par fantastikas žanru, jo filmās tiek parādīts ne tikai priekšstats par Ķīnas nacionālo vēsturi, saistītu ar intrigām, sazvērestībām, piedzīvojumiem, brīnumainu izglābšanos pēdējā brīdī, zobenkaujām, bet tiek parādīti arī mistiski tēli un gravitācijas likumu pārvarēšana, kuru dēļ *vusja* filmas būtu attiecināmas arī uz šo žanru.

- 7) *Vusja* tiek atspoguļots ne tikai literatūrā un kino, bet arī citās mākslas formās, piemēram, televīzijas raidījumos un videospēlēs, komiksos, teātrī un operā. Videospēlēs tiek interpretēta ideja par ķīniešu varoņiem un viņu darbībām. Var secināt, ka žanra literatūras izplatība ir atstājusi lielu ietekmi arī citās mākslas un kultūras izpausmēs, *vusja* ir kļuvis par tautas kultūras daļu daudzās ķīniski runājošās kopienās visā pasaulē.
- 8) Ar izmantotajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem kino režisori var padarīt spilgtākus *vusja* žanra elementus un vidi. Piemēram, filmā „Varonis” spilgti parādīts orientālisms, izmantojot krāsas, kostīmus un dekorācijas. Filmā ar nodomu tiek izmantotas Ķīnas kultūrā nozīmīgas krāsas, piemēram, sarkanā krāsa uzsvērta kā ķīniešu labklājības un veiksmes krāsa.
- 9) Caur kino *vusja* žanrs ir labāk sasniedzams cilvēkiem, kuri nerunā ķīniešu valodā. Lingvistisko un kultūras atšķirību dēļ, ķīniski nerunājošam lasītājam *vusja* literatūra netiek parādīta precīzi, tādēļ, izmantojot *vusja* žanru kinematogrāfijā, ir iespējams precīzāk parādīt *vusja* žanru rietumu pasaulei.
- 10) Režisors Li An, uzņemot filmu „Tīģeris un pūķis”, ar modernā *vusja* žanra palīdzību iepazīstināja pasauli aiz Ķīnas robežām ar Ķīnas tradīcijām un tās bagāto kultūru. Tieši *vusja* žanrs ir tas, kas atļāva pārnest ķīniešu kultūras mantojumu transnacionālā līmenī. Filma ir transnacionāla dažādās nozīmēs. Tā kā visa producentu un aktieru komanda ir no dažādām Ķīnas vietām, no Āzijas un no Amerikas Savienotajām Valstīm, tad var teikt, ka šīs filmas tapšana un ieguldījums tajā ir transnacionāls, tajā tiek apvienota austrumu un rietumu pasaule. Filmas „Tīģeris un pūķis”, starptautiskie panākumi liek secināt, ka *vusja* var veiksmīgi pārsniegt nacionālās un kultūras robežas.

Izmantotās literatūras saraksts

Zinātniskie pētījumi

1. **Baofu Peter.** The Future of Post- Human Martial Arts: A Preface to a New Theory of the Body and Spirit of Warriors, Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2009.
2. **Bin Wu, Xingdong Li, Gongbao Yu.** Essentials of Chinese Wushu. Beijing: Foreign Languages Press, 1992.
3. **Chen Pingyuan.** A History of Chinese Martial Arts Fiction. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.
4. **Desser David, Fu Poshek.** The Cinema of Hong Kong: History, Arts, Identity. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
5. **Dilley Whitney Crothers.** The Cinema of Ang Lee: The Other Side of the Screen. Columbia University Press, 2015.
6. **Gongbao Yu.** Wushu Exercise for Life Enhancement. Beijing: Foreign Languages Press, 1991.
7. **Hamm John Christopher.** Paper Swordsmen: Jin Yong and the Modern Chinese Martial Arts Novel. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2006.
8. **Hua Laura Wu.** *Fox Volant of the Snowy Mountain by Jin Yong and Olivia Mok.* „China Review International”, University of Hawai'i Press, Vol. 2, No. 1, 1995. 144.-147. lpp
9. **Huss Ann, Liu Jianmei (ed.).** The Jin Yong Phenomenon: Chinese Martial Arts Fiction and Modern Chinese Literary History. New York: Cambria Press, 2007.
10. **Jin Yong/金庸.** San zhan liang sheng: Xiao ao jianghu 6 (yuan liu ban Jin Yong zuopin ji 60)/三戰兩勝：笑傲江湖 6 (遠流版金庸作品集 60). Taiwan: yuan liu chubian, 2008.
11. **Jin Yong/金庸.** Xiao ao jianghu/笑傲江湖. Guanzhou: Guanzhou chuban she, 2010.
12. **Liao Waysun.** Chi: Discovering Your Life Energy. Boston: Shambhala Publications, Inc., 2009.
13. **Liu James.** The Chinese Knight-errant. London: Routledge & Kegan Paul, 1976.
14. **Liu James.** The Chinese Knight- errant. Chicago: University of Chicago, 1967.
15. **Li Jianfeng/李建峰.** Xiao kan jun qi gong chaosheng: Shi fenghua yun zhong tang chao shiren de qiushui chang tian/ 笑看云起共朝生：诗风华韵中唐朝诗人的秋水长天. Beijing: Nan wen boya, 2014.
16. **Qiong Yu Sabrina.** Jet Li: Chinese Masculinity and Transnational Film Stardom. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2012.

17. **Szeto, Kin-Yan.** *The Martial Arts Cinema of the Chinese Diaspora: Ang Lee, John Woo, and Jackie Chan in Hollywood: United States of America*, Southern Illinois University Press, 2011.
18. **Teo Stephen.** *Chinese Martial Arts Cinema: The Wuxia Tradition*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009.
19. **Tingyang Zhao.** *Rethinking Empire from a Chinese Concept of All-under-Heaven (Tianxia)*, "Social Identities", Vol.12, No.1, 2006. 1. lpp
20. **Wen Ruian/ 温瑞安.** *Tanxiao ao jianghu/谈笑傲江湖*. Taiwan: Yuan liu chuban, 1997.

Sekundārā literatūra

21. **Alpanseque Emilio, Bangjun Jiang, Fraguas Jose.** *Mastering Wushu*. Los Angeles: Empire Books, 2007.
22. **Baltgalve Agita, Avvakumova Svetlana, Gorbačeva Marija, Koltova Marija.** *Ievads senķīniešu valodā*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015.
23. **Cheng Sinkwan.** *The Chinese Xia versus the European Knight: Social, Cultural, and Political Perspectives*. Pieejams:
https://www.brunel.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0008/185894/ET61Wux2ChengED.pdf
24. **Chiang Chih-Yuan.** *Theorizing Ambivalence in Ang Lee's Transnational Cinema*. New York: Peter Lang AG, 2012.
25. **Curt Krauss Richard.** *The Cultural Revolution: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press, USA, 2012.
26. **Deppman Hsiu- Chuang.** *Adapted for the Screen: The Cultural Politics of Modern Chinese Fiction and Film*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2010.
27. **Dominique Mainon, James Ursini.** *The Modern Amazons: Warrior Women on Screen*, Pompton Plains, NJ: Limelight Editions, 2006.
28. **Ellis Andrew, Boss Ken.** *Fundamentals of Chinese Acupuncture*. Taos: Paradigm Publications, 2004.
29. **Giles Robert.** *Covering China*. London: Transaction Publishers, 2004.
30. **Huters Theodore.** *A New Way of Writing: The Possibilities for Literature in Late Qing China, 1895- 1908*. "Modern China", 14:3, 07.1988. 270. lpp
31. **Kenneth Chan.** *The Global Return of the Wu Xia Pian*, "Cinema Journal", Vol. 43, No.4. 4.-11. lpp

32. **Lan Feng.** *Zhang Yimou's Hero: Reclaiming the Martial Arts Film for All under Heaven.* "Modern Chinese Literature and Culture", Vol. 12, No. 1, Foreign Language Publications, 2008. 1.-43. lpp
33. **Lee Ang, Schamus James, Corliss Richard, Bordwell David.** *Crouching Tiger, Hidden Dragon: A Portrait of the Ang Lee Film.* New York, New Market Press, 2000.
34. **Leiwei David.** *Capturing China in globalization: the dialectic of autonomy and dependency in Zhang Yimou's cinema,* Texas Studies in Literature and Language., Vol. 49 Issue 3, University of Texas Press, 2007. 25. lpp
35. **Li Jie.** *Heroes in love: A comparative study of Jin Yong's novels.* University of California, Riverside, 12.2006. 3249763, 1.-55.lpp
36. **Ma Ning, Robert Sklar.** *A New Chinese Cinema: A Critical Account of the Fifth Generation.* "Cinéaste", Cineaste Publishers, Inc Vol. 17, No. 3, 1990. 32. lpp
37. **Ngo Sheau Shi.** *The Shaw Brothers Wuxia Pian: An Early Identity and Business- Cultural Connection for the Chinese in Malaya.* Kajian Malaysia, Vol. 29, Supp. 1, 2011. 75.-93. lpp
38. **Roensch Greg.** *Bruce Lee, Martial Arts Masters.* New York: The Rosen Publishing Group, 2002.
39. **Shahar Meir.** *The Shaolin Monastery: History, Religion, and the Chinese Martial Arts.* Honolulu: University of Hawai'i Press, 2008
40. **Tsang Henry.** *Wuxia Makes Me Nervous.* "Journal of Contemporary Chinese Art, Art & Collection Group", Vancouver, Vol. 15 , No. 4 07.2016. 71.-75.lpp
41. **Yang J.-Ming.** *Qigong Meditation: Embryonic Breathing.* Volfeboro: YMAA Publication Center, Inc., 2016.
42. **Zhou Qingjie.** *10 - Minute Primer Chinese Wushu.* Beijing: Foreign Languages Press, 2009.
43. **Zhijun Xiao.** *An Overview of Chinese Wuxia Novels.* Kunming: Kunming Yunnan People's Press, 1993.

Uzziņu literatūra un interneta avoti

44. **Clute John, Langford David (ed.).** *SFE The Encyclopedia of Science Fiction.* Pieejams: <http://www.sf-encyclopedia.com/entry/wuxia> [skatīts: 30.03.2017.]
45. Cultural China. *Chinese Wuxia Novelist: Liang Yusheng.* 2014. Pieejams: <http://kaleidoscope.cultural-china.com/en/176Kaleidoscope5630.html> [skatīts: 30.04.2017.]
46. Encyclopedia Britannica. Pieejams: <https://www.britannica.com/topic/Encyclopaedia-Britannica-English-language-reference-work>

47. Jin Yong Xiaozhuan/金庸小传, 2015. Pieejams: <http://www.jinyong.com/cgi-bin/about.cgi> [skatīts: 20.03.2017.]
48. **Komms Dmitrijs.** *Holivuda pie Jandzi.* “Arterritory.” 25.11.2014. Pieejams: http://www.arterritory.com/lv/dzivesstils/kino/4224-holivuda_pie_jandzi/ [skatīts: 30.04.2017.]
49. **Кузьмин Алексей.** Цзинь Юн. Фантастический мир Цзянху, 2016. Pieejams: <https://proza.ru/2016/01/20/606> [skatīts: 30.04.2017.]
50. **McNail Simon.** *The Anatomy of a Wuxia Novel.* “Kung Fu Magazine.” Pieejams: <http://www.kungfumagazine.com/ezine/article.php?article=873> [skatīts: 30.03.2017.]
51. MDBG English to Chinese dictionary. Pieejams: <https://www.mdbg.net/chinese/dictionary>
52. Oxford Dictionary. Pieejams: <https://en.oxforddictionaries.com/>
53. **Picken Stuart.** Historical Dictionary of Japanese Business. London: Rowman & Littlefield, 2016.
54. **Pildegovičs Pēteris.** Lielā ķīniešu- latviešu vārdnīca, Pekina: The Commercial Press, 2010.
55. Pingjiang Buxiaosheng and Martial Arts Fiction, 2009. Pieejams: <http://www.chinesemirror.com/index/2009/08/pingjiang-buxiaosheng-martial-arts-fiction.html> [skatīts: 30.04.2017.]
56. **Spektors Andrejs.** Skaidrojošā un sinonīmu vārdnīca. Mākslīgā intelekta laboratorija, 2009.-2017. Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/>
57. Wushu History & Development, 2015. Pieejams: <http://capitalwushu.com.au/wushu/history-development/> [skatīts: 30.04.2017.]
58. **Ye Tan, Zhu Yun.** Historical Dictionary of Chinese Cinema. Plymouth: The Scarecrow Press, 2012.
59. **Yin Eric.** An Introduction to the Wuxia Genre. Australia, 2013. <http://www.heroic-cinema.com/eric/xia.html> [skatīts: 30.03.2017.]
60. **Yong Cedric.** Beginner's Guide to Wuxia Part 1, 9.01.2017. Pieejams: <https://letterpile.com/books/A-Beginners-Guide-to-Wuxia> [skatīts: 30.04.2017.]

Kopsavilkums

Bakalaura darba tēma ir „*Vusja* žanrs ķīniešu modernajā literatūrā un kino.” *Vusja* ir ķīniešu daiļliteratūras un kino žanrs, kas balstīts uz cīņas mākslu un fantastikas elementiem. *Vusja* kino ar fantastikas elementiem savu sākotnējo izcelsmi ir radis ķīniešu daiļliteratūrā.

Darba mērķis ir noskaidrot *vusja* žanra iezīmes ķīniešu modernajā literatūrā un kino.

Darba gaitā tiek analizēti literatūras avoti, apskatīti *vusja* žanra raksturojošie elementi un noskaidrotas *vusja* žanra iezīmes ķīniešu modernajā literatūrā un kino.

Bakalaura darbs sastāv no trīs daļām. Pirmajā daļā tiek skaidrots *vusja* jēdziens ķīniešu kultūrā, noskaidroti žanra aizsākumi un tā raksturojošie elementi. Otrā daļa iepazīstina ar *vusja* žanra raksturīgajām iezīmēm ķīniešu modernajā literatūrā. Tiek noskaidrotas *vusja* žanra literatūras attīstības iezīmes 20. gadsimtā, kā arī apskatīti divi Dzjin Jun romāni. Trešā daļa iepazīstina ar *vusja* žanru modernajā kino. Tiek analizētas divas *vusja* žanra filmas, saskatot tajās *vusja* žanram raksturīgās iezīmes.

Galvenie darba secinājumi - *vusja* žanra iezīmes ķīniešu modernajā literatūrā un kino raksturo fantastikas un maģijas elementu, romantikas tēmu izmantošana, literārā darba apjoms un spilgtu māksliniecisko izteiksmes līdzekļu pielietošana kino.

Darba apjoms ir 45 lpp.

Atslēgvārdi: *vusja*, *vusja* žanrs, ķīniešu modernā literatūra, ķīniešu modernais kino.

Summary

The title of this Bachelor's paper is "Wuxia Genre in Modern Chinese Literature and Cinema." Wuxia is a genre in Chinese literature and cinema, which is mainly based around martial arts with heavy use of fantasy elements.

The aim of this Bachelor's paper is to find the characteristics of wuxia genre in modern Chinese literature and cinema.

In this work can find the analysis of different sources of literature, the exploration of most significant wuxia characterizing elements, as well as outlining them on China's modern literature and cinema.

This paper consists of three parts. The first part clarifies the concept of wuxia in Chinese culture, finding out its origins and most significant elements. The second part introduces the most critical aspects of wuxia in modern Chinese literature, the evolution of wuxia in 20th century, as well as examination of two novels by Jin Yong. The third part introduces wuxia genre in modern Chinese cinema, consisting of examination of two of the genre's movies, pointing out the most identifying features of wuxia.

The main conclusions – the characteristics of wuxia in modern literature and cinema are portrayed by the heavy use of magic, fantastic elements, as well as the utilization of romantic themes, the overall length of the literary work, and the extensive use of artistic means of expression, in cinema, above all.

This paper consists of 45 pages.

Keywords: wuxia, wuxia genre, modern Chinese literature, modern Chinese cinema.

Dokumentārā lapa

Bakalaura darbs „*Vusja* žanrs ķīniešu modernajā literatūrā un kino” izstrādāts LU Humanitāro zinātņu fakultātes Āzijas studiju nodaļā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Marta Lauža _____ 15.05.2017.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Karīna Jermaka _____ 15.05.2017.

Recenzents:

Darbs iesniegts Āzijas studiju nodaļā 2017. gada 15. maijā

Komisijas sekretāre: pasn. Karīna Jermaka

Darbs aizstāvēts Āzijas studiju bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē
__._.2017. prot. Nr. _____, vērtējums __ (_____)

Komisijas sekretāre: pasn. Karīna Jermaka

Āzijas studiju BSP studiju metodiķe _____ Natālija Ambrosova